

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer ha-Kuzari

Yehudah <ha-Levi>

Berlin, 555 = 1795

ושאר רמאמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9268

מאמר ראשון

אמר יהודה בן שאול ז"ל

שאול שאלו אותי על מה שיש אתי מן הטענות והתשובות על החולקים עלינו מן הפולוסופי ואנשי התורות ועל המינים החולקים על המון ישראל וזכרתי מה ששמעתינו כבר מטענות החבר אשר היה אצל מלך כוזר הנכנס בדת היהודים היום כארבע מאות שנה כאשר נזכר וגודע בספרי דברי הימים כי נשנה עליו הלום פעמים רבות כאלו מלאך מדבר עמו ואומר לו כונתך רצויה אצל הבורא אבל מעשיך אינם רצויים והוא היה משתדל מאד בתורת כוזר עד שהיה משמש בעבודת ההיכל והקרבתו בעצמו בלב שלם וכל אשר

נאום המאמר זה הויכוח לא ידענו אם באמת או משל הוא / ומחברו הוא ר' יהודה בן שאול הלוי חברו שנשנת ד"א תק"ן לינירים כמבואר בזה (מאמר ח' פ' כ"ו) והחבר האמיתי או המשלי הוא ר' יצחק הסנגרי ובשלישית הקבלה ר' יהודה אלמנברי היה ד' מאות שנה קודם לזכרואם באמת הפסחה / ובעל מאור עינים כתב שהוא כלו המלאה מר' יהודה בן שאול והקדים זמנו / ונראין דבריו למי שידע מנין נביא הויכוחים אשר כמוהו הוא ספר איוב / ובדורותינום' שומר אמונים דברי רינות וספר אמרי בינה שהדפסנו / וזה הוא ענין הכרחי להמחברים המשכילים / והכי בני עמנו רבו ככלו משתכלים בקנקן ולא צמח שיש בו ר"ל יבדלו את הספרים הישנים אף כי כל רוח חכמה אין בו / ומכאן החדשים אף כי בהיותם מלאי' רוח חכמה ודעת ככתוב בספר פנים ירב כבוד סופרים ויותר מהמה שכבר מתו (אסף ח"א ל"ב) / ע"כ הוכרחו קצת המשכילים בדורותם להקדים זמני חבוריהם וליחסם לאנשים אחרים למען יתקבלו על לב המעיין ויעוין מ"שכ הרב הגאון מהו' יענן בספר המעפחת על דברי ספר הזהר : על החולקים עלינו / אלה החולקים להם שם בשלשה מחלקות א' האומרים אין תורה מן השמים והם הפילוסופים חכמי האומות . ב' הם האומרים שתורת משה היא אלהיית אבל כבר התנחם ה' ונקח דת חדשה / ועוד בה שלישיה הואמיני' בתורת משה ושאינה עושה תמורה כל הימים / אך יכחשו בקבלת ח"ו בפירושיהם על התורה / והם בודים להם פירושים מתחלפים במין ועל שם זה נקראים מינים כי הם בפירושי התורה על מינים רבים והוא הדבר שכ"מ שנאמרו ונסנו בתלמוד תשובות המינים הם כלם בני' הכתובי' כמו ח"ר יוחנן כ"מ שפקרו המינים השונתם בלדס נעשה אדם בללמו וכו' / (סנהדרין) וזה שאמרו ז"ל אין מינים באומות / דע זה ובו יתרונו סתירות רבות בדברי חז"ל : כי נשנה עליו הלום / ירמוו שיסוד התורה הוא אמונת מלאות הנבואה שראשיתה הוא החלומות הנודקים : והמשכילים יבנו / ר"ל יבנו אם באמת או משל היה כי סדר הדריכה אל המבוקש והנדרש יורה דרכו ואמתו ככתוב פתי יאמין לכל דבר וערוס יצין לאשורו (משלי י"ד) פי' יצין לאשורו המדרך אל אמונת המבוקש בדבר / וזה כי כמו המשורר אשר לו לב נשבר ואצל שר בשירים משמחי לב לא ימלט מהיות שירו נוטה לקול בוכים בהכרח עד שכל מנין בשיר ר"ל בחכמת המו"זיק ירגיש זה ככתוב מעדה נבד ביום קרה ושר בשירים על לב רע (שם כ"ה) פי' מי שלונג מלונג להיות לו מחסה מקור / יוכר חיחוך אבריו עכ"פ מתחת מכסה לבושו ככה המשורר ברוע לבנו יוכר רוע לבנו משירו / כי הנופעל ימשך אחר מחשבת הלב בהכרח / אשר ככה יוכר הווכח האמיתי מהמשלי כי יבחן זה מזל הודאת איש לרעהו כי ערם ישמע השאל תשובת המשיב כן יענה השואל יחויק כדעת

והנמר לו הפילוסוף אין אצל הבורא רצון ולא שנאה
 כי הוא נעלה מכל החפצים ומכל הכונות כי הכונה
 כוונה על חסרון המוכוין וכי השלמות כונתו שלמות
 לו ובעוד שלא תשלם הוא חסר וכן הויה נעלה אצל
 הפילוסופים מידיעת חלקי הדברים מפני שהם משתנים

קדמון

המשיב כאלו שניהם מסכימים לדבר אחד : (א) אין אלל הבורא רצון / איננו עלם בעל חפץ ומיאון / כי נדר החפץ
 והמיאון הוא תלות הנפש לדבק בטוב לה ומיאונה לדבק ברע אשר תמצא אותה מה שאפס מקום לו בחק הבורא ית' /
 כי הוא עלם בכל עת בטובו / כי הרצון והמיאון הוא שינוי גדולה והש"ית הוא עלם בלתי משתנה כמבואר באלהות
 וככתוב אני ה' לא שנית' • ב' החפץ והמיאון הם כחות נוספי' על המהות והש"ית הוא עלם אחד אין בו תוספת
 דברי' בעלם מעלמיו וע"כ נזרו אומר שאיננו בעל רצון / אבל אנחנו עדת ישראל מאמינים שהיא רוצה להטיב ולהשלים
 זולתו לא לעלמו ועל מנזכר השינוי נשיב לאומר שאין חפצו רק להטיב למי שמוכן לקבלו והכלתי מוכן עלד מעשיו לקבל
 הטוב שהוא תבואה רעה שהוא העדר ואינו מפעולות פועל ובוה אין שם שינוי / ועל המנוכה הנ' המספקת ואומרת
 שהרצון הוא ענין נוסף על המהות נשיב לאמר שרצונו ית' איננו כרצונו הנוסף על מהותו אבל הוא עלם אחד עס
 מהותו / וזכר לדבר ה' הוא האלהים / הוא ר"ת הוא ורצונו אחד / הוא ואמו (שמו נבי' רצון) אחד ועס המבואר שאין הרצון
 נמגע בחקו ית' עכ"פ כאמור / נבאר ח"כ שהוא מחויב שיהי' הפועל ברצון לא בחיוב / וזה כי מבואר באהות שהש"ית מחויב שיהי'
 שלם בתכלית השלימות ומהמבואר שהפועל ברצון הוא יותר שלם מהפועל בחיוב יטן שהפועל ברצון יפעול דבר והפועל ד"מ האדם
 פועל ברצון נרצותו מדליק הנר ומאיר וברצותו מכבה ומחשיך / אך השמש הפועל בחיוב אין לו יכולת רק להאיר / ובחיובו ית'
 שלם בכל השלימות כאמור יחויב שיהי' לו יכולת לפעול דבר והפועל אבל זה לא יתכן אם לא יהיה בעל רצון / ח"כ הוא ית' פועל
 ברצון : חלקי הדברים • חלקי כלל נפרדים זה מזה בשינוי מלבדו בתמונה או במקומות שונים וכל זה נכנס תחת בדר השינוי
 אשר אפס מקום לו בחקו ית' בשכנר מבואר באלהות שכל משתנה את חלקו והוא גשם בהכרח כמבואר בהקדמה השניעית מראשון
 לשני / אך כי כל שינוי תנועה וזליחה מן הכח אל הפועל כמבואר בהקדמה החמישי' עס / ויהי' ח"כ מוליאו זולתו כמבואר
 בהקדמה ה"ח עס ולפ"ו ח"כ אם נניח שהוא ית' משתנה יחויב שיהיה זולתו פועל בו וזה לא יתכן על כן אמרו שש"ית הוא בלתי
 משתנה / ואחר שידיעת הפרטים לא תנון מבלעדי שינוי בודע לכן שללו הפילוספי' זאת הידיעה ממנו למען לא תשינו חסרון
 השינוי / ובהיות כל אדם עלם פרטי מפלל מין האדם כלו לכן נזרו אומר שאין הש"ית יודעו כלל כאמור / והוא בכלל אמרם
 אין פרט בשכל ואין כלל חוץ לשכל / אולם אנחנו קבל עדת ישראל מאמינים שהיא ית' אין בו שינוי כלל ככתוב אני ה' לא שנית' /
 ועכ"ז יודע הפרטים כלם משיב באישי בני אדם כלם לתת לאיש כדרכו ככתוב אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת
 לאיש כדרכו כפרי מעליו (ירמי' ל"ב) / ובעבור תבין התרת זאת הסתירה אשר בין האמונה והשכל ראוי שתשים לבך אל פי'
 הכתוב כי שמש ושמן ה' אלהים חן וכבוד יתן ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים / וראוי שתתעורר על ספיקותיו ואחר ביאורי
 לנבקר ואל תקוץ בדברי בעבור קלת האריות כי הוא יתד שכל פינות החורה תלויות בו אך כי לא קדמני אדם בו / אלה איבן
 הספיקות שראוי להעיר בזה הכתוב אך המפורר מלאו לבו לעשות לו ית' משל ודמיון בשכנר מבואר שהדמיון לא ינשא כ"א
 על ב' דברי' שהם תחת מין או סוג אחד כמי שאמר ד"מ זה השכר דומה בטעמו לזה היין וזה לפיכך ששניהם תחת סוג
 המעממים אך לא יאמר זה השכר דומה לזה הכסף כי אינם בסוג אחד ואחר שהש"ית איננו כלול עס שום נמצא בפוג או במין
 לכן אין לו דמיון עמם ככתוב ואל מי תדמוני ואשה / ב' אך כי לאמר שבדול כח הנביאים לדמות הנורה ליוצרה כאמרם ו"ל
 וכן כתוב וביד הנביאים אדמה / יקשה עכ"פ מה דמות נערוך לאל עס השמש עד שידמו יתד וזה כי אין ערוך בין הרוחני
 והגשם / ג' יותר מזה נסוג נחפלא על השיקוף ר"ל המנן העולה הוא בחזרת עס השמש כי איזה
 דמיון ילמנן עס השמש אשר בו ידמו יתד לאלים' / ד' להבין משל ומלידת חן וכבוד יתן ה' / ר"ל איך יתחייב זה

הנמשך

הנמשך האמור בסיפא דקרא מהמשל והדמיון האמור ברישא דקרא / לכן חדע ונחנת השינוי שנין פעולת השמש ובין שאר פעולות הסועלים או או הבין הדמיון אשר בין השמש והמין אשר בו ידמו אליו ית' / והנה השמש נבדל בפעולתו מכל הסועלים בענין אשר לו שם בשלשה הבדלים ובשם עצמו ידמה לפועל אלהים ומעשהו / א' כל פועל פעולה מה נמליחות תשאר פעולתו אחרי נוחו מלפעול או אחרי העדרו מהמליחות כמו חרישת החורש ובנין הבונה משא"כ השמש כי כרגע הוא השמש תחת החופק כן יחשך והרו"ע"פ הארץ / וזהו ידמה לפעולות' כי לו יזויר העדרו ית' כנ"י או העדר כל המליחות עולה עמו / ב' השמש לא יפעול רק אור / והעדר פעולתו הוא חושך ואינו מפעולת פועל / ככה הוא ית' אינו פועל רק ההוויות שכלם טוב והעדר ההויה הוא רע ואינו מפעולתו ית' כי העדר הפעולה איננה פעולה עד שיטרך אל' פועל / ג' השמש יופיע אורו על קוים ישרים כאשר נראה בניצוק השמש הזורח דרך מעבר נקב צהר אל' שהוא הולך מישרים / וככה ישפע ה' עובד באורח ישר לישרים בלבד / והנה העבת הש"ת לטובים פי שנים להם בחלוקה א' להשפיע טוב צפועל מהם להניח ברכה אל ביחס / ב' לשמש מהעדר הטוב אשר קבלו כבר לכל יאמר בענין רע עד"כ יברכך ה' וישמרך / פי' יברכך במתן הטוב וישמרך מהיוק והעדר הטוב הניין / ושני אלה ר"ל השפעת הטוב ושמירתו הם על ארחות ישר לישרים אשר הדמיון לפעולותיו אלה בדבר הפעולות היות בעולם הם השמש והמין כי השמש משפיע אורו על קוים ישרים כעין השפעת טובו ית' / והמין שומר את בעליו העומד ביושר מאחוריו מחץ יעוף / והוא הדבר האמור כי שמש ומן ה' / ר"ל משפיע טובו לישרים באורח ישר כשמש בהשפעת אורו / ושומר אותם מהיוק שמירה מיושרת כשמירת המין מחץ יעוף באורח ישר / ואחר יבאר מהו הטוב אשר ישפיע ה' ואמר שהוא החכמה והעושר כעשם טובה חכמה עם נחלה / והנה החכמה תקן חן לבעליה כקוב דברי פי חכם חן על כן יכנה החכמה בשם חן והעושר יתן כבוד ככתוב אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד / פי' למימינים בה תקן חכמה אשר תחיה בעליה / ולשמאלים בה תקן עושר וכבוד / ועל כן יכנה העושר בשם כבוד / וזה אמרו חן וכבוד יתן ה' ר"ל חכמה למימינים ועושר לשמאלים / לא ימנע טוב / וב' אלה מיני הטוב אשר הם ב' מיני האושר והלחמה האמיתית של כל מאושר כמ"ס החוקר (צ"א לעשירי מס"ה) אשר על שם זה נאמר אשרי לעולם בלאון רבים כי שנים המה חלקי האושר כאמור ועוב זה לא ימנע מהלכיו תמים ר"ל ההולכים מהלכיו השלימות וכל זה צעבור לכסם במישרים נוכח השפעת טובו במישרים / כמו העומדים במישרים נוכח השמש לא ימנע השמש אורו מהם כן לא ימנע טובו מהלכיו תוס' / ואחר אשר ביארנו עומק פשוטו של מקרא זה נרדה אל עומק ההשגחה הפרעית ואיכות גודל השכר והעושר למנוות ועברות קלות וחמורות למיניהן / ועתה אתה המעיין ברוך ה' אם בעל נפש משכלת אתה בין תנין אשר לפניך כי אתה תחזה נפלאות מהורו חן בהשגחה אחת פשוטה ישיגה השגחה פרעית על כל אישי האדם ישכיר ויעניש לכל איש כמעשהו שכרים ועונשים שונים מכלי שום שינוי / בעלמותו כנ"י / וזה כי כפי המבואר לפעולות ה' בדבר ההשגחה ידמה לפעולות השמש בדבר ההארה / והנה הרי זה בא ללמד ונמלא למד כמו שהשמש יופיע אורו על כל העומד נכחו במישרים ככה הוא ית' יופיע אור השפעת טובו לישרים בלבנות המוכנים לקבלו צעבור לכתוב ארחות ישר / וכמו שהשמש לא יפעל חושך לעולם כי אם מי זה אשר ישים מסך מבדיל בינו ובין השמש הוא זה ישים חושך סתרו שהוא העדר האור אשר לא יפעלוהו השמש ולא יסתנה כלל בהתשכו לאיש השם מסך מבדיל בינו לבין השמש כי השינוי הוא באיש הוא ד"ח הסוקס חלונות ביתו לכל יאיר אור השמש בו / ככה ימנע מרשעים אור השפעת טובו ית' כאשר יעשו מעשים אשר יבדילו בנייהם לאלהים כי יעושו דרכם לעמוד בעוקם מנוגה נכדו / ואז חן השינוי בו ית' כי אם באלה החושאים נכפשותם אשר יעווקו ארחות דרכם ועושים מסך מבדיל לכל יופיע עליהם אור טובו ית' ככתוב כי אם עובותיכם היו מבדילים בניכם לבין אלהיכם / וכמו שאלה המסכי' המבדילים בין אור השמש אינם שווים כי יש מסך קלוט אשר יבדיל מעט כמו הזכוכית ויש עב ממנו כמו הסדין / ויש יותר עב כמו השמיכה עד שיש מסך עב ועכור המסתיר אור השמש עד תכליתו ככה יעשו העוונות הקלות והחמורות מסכים שונים אשר לפיהן יעשו עונשים שונים כי המסך הדק יסתיר טוב מעט והעב עוב רב והכל מאין שינוי במענין כ"א בנוקבל אשר נפועל כפיו נוקש קשע / הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם עב עתים לרע עתים לטוב / לרע כאשר יואל ללכת מעקשים לסתיר פני השפעת טובו ממנו והי' במחשך מעשהו / ועתים לטוב כאשר ישוב ללכת ארחות ישר ויעמוד במישרים נוכח המלך ה' ונגד השפעת טובו ובעבור זה נקרא בעל תשובה ששם מארחות עקלקלות ללכת ארחות ישר או או ישוב ה' להיטיב לו בלי שום שינוי כאמור דע זה והכיננו כי הוא

קרמון ולא סר האדם נולד מאדם שקדמו מתרכבו בו צורות ומוגים ומדות מאביו ומאמו ושאר קרוביו ואיכויות מן האוירים והארצות והמוזנות עם כחות הנלילים והמולות וההיילים בערכים ההוים מהם והכל שב אל הסברה הראשון לא בעבור כונת מונגה אבל הוא אצילו נאצלת מונגה סבה שנית ואחר כן שלישית ורביעית והרבקו הסבות והמסובבות והשתלשלו כאשר אתה רואה אותם והרבקו קרמון כאשר הסבה הראשונה קרמונית אין לה תחלה ולכל איש מאישי העולם סבות שבהם יגמר כפי החרכבות והאיכויות ויש איש שנשלמו סבותיו ובא שלם ואיש שחסרו סבותיו ובא חסר בכושי אשר לא הוכילו יותר ביקבול צורת האדם והרבור בתכלית לשכל

זה מינת האמונה ויסוד הקורה המקטיס עם השכל לא שערות הפילוסופי ולא שפסוקעין בעלי הדת / והוא לקוח אללי עם הוזה חבורה קניינא הנדפס ממנו איזה קונטרסים לדוגמא בעלמא : כ"ש שידע כונתך / שהמונה הוא שינוי פרטי בליש פרטי : צורות / ר"ל צורות מיניות כי האדם הוא המורכב האחרון בכל המינים לכן יורכבו בו צורות דל"ח למיניהם וחי בכל אחד מהם לשעתו / נכפש הדוגמת לעת הצינה / ונלוטמת לעת האוכל / ונמרנשק לעת ההרגשה / ונמדברת לעתות הסכלה בחלק השכל המעשי לדעת עוב ורע / ונללס האלהים לעתות ההשכלה בחלק העיוני לדעת האמת והסקר בפועל אלהים ומעשהו / שאו יחיה בחיי הסכנונות כמלאכי אלהים / ומוגים / ערך הליחות נכמותן ואיכותן זו אל זו מסבנים מדות סונות לפי מוגם / ד"מ מי שמוגו נועה אל איכות הדם הוא איש זריו ושמה / ומי שמוגו נועה לליחה הלינה הוא עלל ונענכ : ומדות מאביו / גם ההורים מורשים מדותיהם לנביהם אחריהם ונפרט המדות המתחדשות בהם לשעת היווג אשר הם יחדשו קנועה ידועה צדס לערק"לאליאן בלעו שכל מדה עושה רושם ותנועה ידועה גרם כמו במדת הכעס תהי' מרולת הדם לערקולא"ליאן בלעו מורכבים מתנועות קצרות ועל כן יגשמו בעליו נשימות קצרות להקיר חמימות הדם ממחירות התנועה פניס ואחור ונקרא קצר אפיס בעבור הנשימות הקצרות / ואם יקרה כזה לעת היווג התנועה העפה הורעית במין המרולס התיא לרחס ותקמיד המרולס התיא בנולר ממנה ולכן יהי' הנולר ממנה דמיי וכעסן / ואם היו שקויי יין נעת היווג יהיה דמיי ומעורכב / וכיונל כס בשאר המדות הסוות לשעתן על כן אמרו ז"ל שראוי לקדש את עלמו נשעת היווג ככתוב בספר דרך הקודש להרמב"ן ז"ל : והמונות מי שאוכל מוונות חמי' ושוקה משקים חמים פועל מוג דמיי בגופו ומדת השמחה נכפשו : והחיליס / יתכן שירמוז למ"ח צורות הנלבל שהם חיל לצא מרוס : והדבקו הסבות / נקדבקו כל שבה במסונב ממנה כמו דביקות השמש עם האור המסונב ממנו : והדבור / ר"ל הדבור הפנימי שהוא השכל חסר מאד בכושי ועל כן ראו ויתירו להתעמר בהם ולמכרס ממכרת בהמה כי נחשבו כבהמות נדמו / אולס פילוסופי זמנו שמו אוקוסס אוקות כי בני אדם הם כמונו לכן חסרו להתעמר בהם : נחכנו תכונות / יש לו הכנות לקבל מעלות המדות וידיעות עיוניות ומעשיות ר"ל יש לו כח והכנה נשכלו להשכיל האמת בפועל האלהים ומעשהו ואלה המושכלות יחוארו באמת או שקר / ויש לו ג"כ הכנה להשכיל בשכל המעשי איך יעשה המעשה היוצר משונב וטוב וכל מושכלותיו יתארו בעוב ורע : ואמצעים / שכן החסרון והשלמות : מן המון האלהי / מן המלאכי : השכל הפועל / הוא מלאך התחתון במדרגת המלאכים הממונה להמליא הצורות בחמרים המוכנים לקבלס צורת האדם לעפה הורעית בגיחה לרחס וכן ליתר הד"ח ולורת הלמחים

נפשו בחיים מפני ששב נפשו בכת הרמים ואסק' לביים
 וסאקרא'ט ואפ'לטון ואריסטו כי הוא וזה וכל מי שעלה
 אל מדרגתו והשכל הפועל דבר אחר עומד לעד ודרו
 אשר יכונה ברצון האלהים על דרך העברה או על דרך
 הקירוב / רדפהו ובקש ידיעת אמות הדבריו עד שישבו
 שכלך פועל לא נפעל והדבק בדרכי הצדיקים במדות
 ובמעשיהם כי הם עור בצניח האמת ורבנות הלמידה
 וההרמות לשכל ההוא הפועל ותכף לזו תעלה בדרך
 מרת ההסתפקות והשפלות והכניעה וכל מדה מעולה
 עם ההגדלה שמרוממים לסבה הראשונה לא כדו שיהנך
 רצונו ולא להסיר מעל'ך קצפו אבל בעבור ההחמורה
 אל השכל הפועל בבחירת האמת וספור כל דבר במדה
 שהוא

לשכל החיולי הנפעל שהי בתחלה מושגת בהם טרם
 הוצאתו לידו שלמורה בכת והיה מטיב פעם וחוטא
 פעמיים וזה מטיב תמיד / והמדרגה הזאת היא תכלית
 ההגעה המקוה לאדם השכל' אהרי אשר תשוב נפשו
 מטרה מן הספיקות מבינה החכמות על אמת הם
 ותשוב כאלו היא מלאך ותשוב גם במדה המלאכותית
 הנפרדת מן הגופות והיא מדרגת השכל הפועל והוא
 מלאך מדרגתו למטה מן המלאך הממונה בגלגל הירח
 והם שכלים מופשטים מחומרים קדומים עם הסברה
 הראשונה ואינם יראים הכליון לעולם ותשוב נפש האדם
 השלם והשכל ההוא הפועל דבר אחר ולא יחוש לכליון
 גופו ואיבריו מפני ששב הוא זואותו דבר אחר ונחדה

הנחמס לרעיהם לחייהם ווולתם / ובאור שכלו אשר הוא בפועל תמיד מוציא שכלו מן הכח אל הפועל כמו השמש
 אשר באורו מוציא ראותנו מן הכח אל הפועל : לשכל החיולי / כינוי לשכל האדם שהוא כח להשכיל כל המושכלות
 כמו חומר החיולי המוכן לקבל כל הנורות : כאלו היא מלאך / גדר החיים ומהותם הוא רגש הפעולות ההוות לשעתן
 המלאכות לבעלי המלאכות / המחשבות לחושני מחשבות ווולתם מהפעולות / והמלאכים שאין להם דבר מהאומניות
 לכן לא יחיו כי אם תי מדע והשכל בפועל האלהים ומעשהו ומשכילי בני אדם כמוהם כמס' כ החוקר (בי"ב לעשרי
 מס' הזות) בכת הירמס / הם פילוסופים ידועי' בזמנו : דבר אחד / כי כאשר ידבק החלק בכל ישו ככל כמ'סכ
 הראנ"ע ועכ"ז בעודו בחיים יבדל ממנו בהיותו כזו בחומר והמלאך הוא עלט נבדל מחומר / ונמות יפריד ביניהם
 התעלמות המושכלות דרכ ונמעט או נמיני המושכלות והדניקות כדניקות המיניס שקחת סוב אחד : זהדבק / ר"ל
 טרם יחל להשכיל כי אם אין יראה אין חכמה / וכל שי"ח קודמת לחכמתו וכו' : כי הם עור / כי רדיפת השגת
 התאוות מוציין את האדם מן העולם השכלי אשר לא יכוננו יחד : ההסתפקות / למען לא יכלה זמנו בנקשת המותרות
 ולא יהי' לו עת פנוי' להשכיל באמתקו : והשפלות / שיספל לפני חכמי לב כעטס חיזה חכס הלומד מכל אדם והגאווה
 לא תקון עם החכמה כאמרס ז"ל סי' לנסות הרוח עניות : עם ההגדלה / ר"ל אחר שקנה מהשכלת אמתו דבר מה
 יבטר תהלקו על פיהו ככתוב הודיעו בעינים עלילותיו / שיחו בכל נפלאותיו / כי שח מעשיו הוא תהלקו ככתוב
 יודק ה' כל מעשיך / דור לדור ישח מעשיך : בעבור ההדמות / כי כל המשיס חלית עבודתו וולת אהבת השכלת
 אמתו הוא עובד ע"מ לקבל פרס ר"ל דבר הנפרס מהעבודה ואיגנו עלט מענמה והנה אין שם נמליאות דבר חשוב
 עד שיהי' גמול ומחיר שוה בהשכלת אמתו ככתוב יקרה היא מפנינים וכל חפניך לא ישו בה / וזה שא"כ אמת קנה
 ואל תמכור / וזה כי אפס נמליאות דבר שוה לו להיות מחירו / וידיעת האמת בפועל האלהים שהוא השכלק אמתו
 הוא עלט השמחה והעיננ המושג לעיני האלהי' בזה ונבא כעטס ישמח לב מבקשי ה' / וכעטס או תחעננ על ה' והוא
 עלט עו"הכ לשעת ההגה אשר הנריקים ילכו בו מחיל אל חיל בהשגה (ר"ל מבין דבר מחור דבר) בזה ונבא ככתוב
 עונרי בעמק הבכא ר"ל העונרים בעומק המבוכות כעטס אין אדם עומד על ד"ת אפ"כ נכשל בס' / מעין ישית והו
 ישיחוהו המבוכות מעין עובד מקור חכמה / והכלל שהפילוסוף האמור בזה הוא המאמין בכל פינות הדת אף כי נכנאסה
 כאמור אחריו רק שהוא תומר שהכל נעשה בחיוב ר"ל כפי התמינות החכמה עד"כ וכלס בחכמה עשית ואין הקב"ה

כוזרי

שהוא ראוי לו ודעתו כאשר הוא ואלה הם ממדות השכל וכאשר היתה על התכונה הזאת מן האמונה אל החוש על אי זה תורה תהיה ובאי זה דת ואיזה מעשה ובאי זה דבור ובאי זה לשון אתה או בדה לעצמך דת לענין הכניעה ולרומם ולשבח ולנהגת מורוהיך וביתך ואנשי מדינתך אם הם סומכים עליך ושומעים אליך או קח לך לדת הנימוסים השכליים אשר הברו הפילוסופים ושום מגמתך וכונתך זך נפשך וכלליו של דבר בקש זך הלב באי זו אופן שתתכן לך אחרי אשר תבין כללי החכמות על אמתתם ואז תגיע אל בקשתך ר"ל הדבק ברוחני ד"ל השכל הפועל והאפשר שיגבא אותך ויודיעך העתידות בחלומות אמיתיים ומראות נאמנות :

אך אנם מופקים לשאלתי מפני שאני יודע בעצמי כי נפשי זכרה ומעשי ישרים ילדצון המורא ועם כל זה היתה תשובתי כי המעשרה הורה ואננו נרצה אף על פי שהכונה רצויה ואין ספק שיש מעשה שהוא נרצה בעצמותו לא כפי המחשבות ואם איננו כן מה לארום ולישמעאל שחלקו הישוב נלחמים זה בזה וכל אחד מהם זכה נפשו וכונתו לאלהים וגברל ונפרש ועם זאת הללל זהו לך ומגמתו להרוג את הברוה והוא מאמין שהרינתו צדקה גדולה נקורבה אל הבורא ותו וכל אחד מאמין כי הליכותו אל גן עדן והאמן לשניהם זה דבר שלא יתכן אצל השכל :

אמר הפילוסוף אין בדת הפילוסופים הריגת אדם מפני שמגמתם השכל :

(ג) אמר הכוזרי ואי זה דבר שהוא נוטה מן האמת אצל

(ב) אמר הכוזרי רואה אני דברך נכוחי ומספיקים

הפך לעולם לנטל הטבע המוטבע במציאות / ומחויקים בקדמות / ואנחנו עם ה' מאמינים בחידוש רצוני וברצונו זה יבעל לפעמי טבע המציאות והם מעשי הנסים כלם / ועכ"פ הפילוסוף האמור המאמין ביער הפינות הוא מחסדי א"ה שאמרו עליו שיש לו חלק לעו"הב / ועליו אמרו ז"ל בזה / תמימה דא הכמי יון האיגון קריבין לארחי מהימנותא וגם המלך ידבר בו נכבדות נסי' נ"ח מזה כי שם ישג יתפלא היאומן כי יסופר בארום שהפילוסוף לא חלק ונחלה לו בעו"הב / ולכן דעתו בקנין אומר האדם והללחתו האמתית שהוא נקנה ביראה ובחכמה אמונה אומן ככתוב וכאמרם ז"ל / לא שרריך להוסיף עליו שהיראה לא תהי' מהסכרה כ"א כפי התורה והמליצה / ע"כ רצייתי כי טוב לפרש דבריו באופן הנאות לתורתנו וכן עשה הרב החכם ר"י מוסקאטו ז"ל לכן יסורו גם מזה מחפשי הטינופת ר"ל מחפשי מומי החכורים כי אפס מקום להם בזה / המה ילכו וקששו להם קיף לואה מאשר ימלאון במגרכות הנינים ונב"הכ נפסס ישבעו ומציהם ימלאו בו / ופה אל יתסרו לבוא כי בחבורי אוחו כהיום לא ימלאו / וגם האפיקורקים אל יתסרו לראות אותי כחור הפילוסוף בעבור שאני נותן מקום לדעתו כי אם הטוב והצדק נקבל ממנו ואם הרע והשקר לא נקבל ממנו : ואפשר שיגבא אותך / דברי הכוזר עם פילוסוף המודה במציאות הנבואה והחלומות הבודקים על כן היתה אמונת החלוט הנשנה עליו הקדמה ראשית על אמתת תורת משה : (ג) נפשי זכה / במדות מעולות ומעשי ישרים / לפי כוונתי להכניע לאלהים במעשה הקרבנות כאשר אמרת ועם כל זה נחלוט ידבר כי שאין זה המעשה הנראה לאלהים לפי הכוונה לבד אבל מונבליס כרצוני ית' : והוא מאמין שהריגתו לזדקס / עוד ינוסף ידו להוכיח מהשכל שאין אמת ואין דרך בדברי הפילוסוף האומר שהכל הולך אחר הכוונה הטובה לשם שמים / שהרי האדומי כוונתו לש"ס בהלחמו את הישמעאל / והפך זה הישמעאל כוונתו לש"ס להרוג את האדומי והנה לדברי הפילוסוף יזדקו גם שניהם במעשים מתנגדים וזה ענין לא יתכן / לכן יחויב מזה שאפס מקום להנחת הפילוסוף שהמעשים הרצוים לאלהים ינחנו לפי כוונת לב עושיהם / אבל ינחנו כפי רצוים בעצמם לאלהים וכדבר בעל החלומות : אין דת הפילוסופי' / שניהם גם יחד מעשיהם בלתי רצוים לאלהים / בהיות שהריגת אדם בלתי נרצה לדת העצמית / וכאלו יאמר תנאי היו דבריו שאמר שרצוי המעשים לאלהים הוא לפי כוונת עושיהם זה אמנם בהיות המעשים רצוים לחכמה / אך אם לא יראו לחכמה בהריגת האדם האומר לא יעלו לראון לאלהים נ"כ אף כי תהי' כוונת עושיהם לש"ס : (ג) ואי זו דבר /

אחר

מצאין ספק אבל היהודים די לו במה שהוא נראה משפלותם וכישיטם ושהכל מואסים אותם וקרא להם מחכמי אדם ושאל אותם על חכמתו ומעשהו ואמר לו אני מאמין בחדוש הבוראות ובקדמות הבורא ית' ושהוא ברא העולם כלו בששת ימים ושכל המדברים צאצאי אדם ואלו הם כתייחקים כלם ושיש לבורא השגחה על הברואים והרבקות במדברים וקצף ורחמים דבור והראות והגלות לנביאיו והסידור והוא שוכן בתוך דציון מהמוני בני אדם וכללו של דבר אני מאמין בכל מה שבא בתורה ובספרי בני ישראל אשר אין ספק באמתתם בעבור פרסומם והתמדתם והגלותם בהמונים גדולים ובאחריתם ובעקבותם נמשח האלהות והי עובר ברתם בתולה מנשיאות בני ישראל וילדה אותו אנושי הנראה

אצל הפילוסופים גדול מאמונתם שהעולם חדוש והוא נברא בששת ימי ושהכב' הראשונה מדברת עם אחד מבני אדם עם הקדמונות שמדומיין אורו הפילוסופים מודיעת החלקיות ועם זהו הורה ראוי כפי מעשה הפילוסופים וחכמתם ואמתתם והשתדלותם שתהיה הנבואה ידועה בהם ונמצאת ביניהם מפני הרבקה ברוחניות ושיסופר עליהם נפלאות ונוראות וכבוד וגדולה ואנחנו רואים החלומות הנאמנים למו שלא התעסק בחכמה ולא בזכך נפשו ונמצא הפך זה במו שטרת בת וזה מורה כי יש לדבר האלהי סוד אחר וזלת מרה שזכרת אתה הפילוסוף

(ד) אחר כך אמר הכוזרי בלבו אשאל ארז' וישמעאל כי אחד מושני המעשים הוא הנרצה

אחר שגורק אומר שכל דבר הנלתי נראה אל החכמה אשר תקן אמת איננו נראה לאלהים ג"כ ולפי זה א"כ איכו כל אמונה כוונת בהיות' נועה מן האמת היא בלתי נראה לאלהים לפי זאת ההנחה / והנה יאמר הלא אמונת החידוש והנאיות הנבואה היא אמונה כוונת לדעת הפילסוף ולפי הנחתו שהכלתי נראה אל החכמה ואל האמת הוא בלתי נראה לאלהי' ג"כ ולפי' מאמיני החידוש והנבואה הם בלתי נראים לאלהים בהיותם נוטים מן האמת / והפך זה הפילוסופים מאמיני האמת לפי דעתם יהיו רגועים לאלהי' ולפי' הי' מן הראוי שהפילסופי' קרבת אלהים ימלאו באמונתם לתת את רוחו עליהם ויתנבאו ומאמיני החידוש ירחקו מיסע לפי דעת הפילסוף והנה המניאות הוא הפך זה שהחלומות האודקי' למאמיני החידוש ולא לפילסופים / ואל יקשה עליך מה שהמלך מייחס אמונת הנבואה לנטיה מן האמת לדעת הפילסוף בשכנר הודה במניאותה כאמור ואפשר שינא חוקך / כי התירוצ נוח האמת הוא שהפילסוף יאמין במניאות הנבואה הגרועה במדריגה הנאה על ידי השכל הפועל אך ע"י הסנה הראשונה הוא רחוק משכל הפילסוף שהיה הדבר עם הנביא וכל זה יאמין בעל סורת משה ככתוב ויאמר ה' אל משה וזולתו / ונאמר אם אין פניך הולכים אל העלנו מזה וכל זה יורה שהש"ת בעלמו מדבר עם הנביא / והנה מי חכם יבין דעת שזה הספר משל הוא כמו שכתבנו בראש הספר וזה כי מי הגיד למלך שהסנה הראשונה מדברת עם הנביא / ואם תאמר כי ידע זה שהחלוט הנשנה עליו / הלא תמר שם שהיה על ידי מלאך / אבל האמת שהרב אמונתו קלקל סורת המשל ובמשל המנגן אשר העירוסי בראש הספר / ובחנת וחדע שעם היות זה כעבאר באומתנו שמה דבר עם הסנה הראשונה ככתוב פה אל פה אדבר גו / הנה מי חכם בהבנת האמת הוא יבין שהי' זה בסתר המדריגה ע"י לנושים ר"ל עלולים רבים אשר הנה מקום אחו בעולם האלילות וה"ק יכנוהו בשם תפארת ישראל ומז"ל יקראוה בשם אספקלריא המאירה / וזה הגדל יגדילום ממדת כה אשר בה ינבאו אשר הנביאים זולתו ונקראת לחז"ל אספקלריא שאינה מאירה / כי אין למדת כה אור כלל כי אם מה שיספע עליה תפארת ישראל ושקי אלה המדות הם נאילות כמדריגת השמש והירח בעולם המורגש / וזה תבין עוב עש ודעת נכמה כתובי' אשר דבר ידברו בלשון מ"ב ולשון נסתר יחד כמו ואל משה אמר עליה אל ה' / ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ / וזה כי בנחיתת עלם העלול ידבר בלשון נסתר שהוא כינוי אל הסנה הראשונה הנסתרת בערכו / אולם בנחיתת עלם העילם המדברת מתוך העלול ידבר בלשון מ"ב : (ד) אשאל אדום וישמעאל / רונו לב'

הנראה אלהי הנסתר , נביא שלוח בנראה אלוה שולח
 בנסתר , והוא המשיח הנקר' בן אלהים והוא האב והבן
 וז'הק , ואנחנו מייחדים אמתתו ואם נראה על לשוננו
 השילוש נאמין בו האחרות , ובשכנו בתוך ב"י לכבוד
 להם כאשר היה הענין האלהי נדבק בהם עד שזרו
 המונחים במשיח הזה ותלוהו . ושב הקצף מתמיד עליהם
 והרצון על היחידים ההולכים אחרי המשיח , ואחרי כן
 לאומות ההולכים אחריו , ואנחנו מהם ואם לא נחיה
 מבי' אנחנו יותר ראוי שנקר' ב"י מפני שאנחנו מאמינים
 בדבריו , והיו השלוחים מבני ישראל שנים עשר במקום
 השבטים ואח"כ הלכו עם רב מבי' אחר השנים עשר
 החם והיו כמחמצת לאומה הנוצרית , והיינו אנו ראויים
 למעלת בני ישראל והיתה לנו הנבירה והעזו לרצות ,
 וכל האומות נקראים אל האמונה הזאת ומצויים להדבק
 בה וללכת אחריה ולרופס למשיח ולגדל את עצמאשד
 נתלה עליו והדומה לזה , ודיננו וזקנו ממעוה
 שמעון החבר וחקים מן התורה אשר אנו לומדים
 אותה ואין ספק באמירתה שהוא מאת האלהים ,
 וכבר בא באון גליון בדברי המשיח שלא בא
 לסתור מצוה מיצוה בני ישראל ומשה נביאם אבל
 באתי לחוקם ולאמצם :

אמר הכוזרי אין בכאן מקום לסברא אך הסברא
 מרחקת רוב הדברים האלה אם לא
 תתאמת בראיה והנסיון עד שיאמין בו כל הלב ולא
 ימצא דרך אחרת להאמין בוולת מה שנתברר אצלו
 ויתחכם להקשותיו אלה לאמר עד שיקרב החוק ההוא
 כאשר יעשו הטבעיים בכחות המופלאים אשר הם ראויים
 שאם יספך להם עליהם מבלוי ראותם מכושישים אותם
 וכאשר רואים מתחכמים ושמי' להם סבות מן הכוכבים
 והרוחניות ולא ידחו הראות אבל אני אינני מוצא
 דעתי נוחה לקבל הדברים האלה מפני שהם הרשים
 לי ולא גדלתי עליהן וחובה עלי לחקור בשלמות
 עד שאמצא העקר .

(ה) **ואחר** כן קרא לחכם מהנמי ישמעאל ושאל
 אותו על חכמתו זמיעשהו ואמר לו אנחנו
 מקיימים האחרות והקדמות לאלקים ית' והחדוש לעולם
 והיהש אל אדם ונרחיק השמות בכלל ואם יראה מומנו
 שום חבר בדברינו נפרשהו ונאמר כי הוא דרך העברה
 וקירוב לשכלינו עם הודאתינו כי ספר רגורתינו דברו
 אלקים והוא בעצמו מופת התחייבנו בקבולו בעבור עצמו
 מפני שאין אדם יכול להבדל ספר אחר כמוהו ולא
 נפיש אחת מפרשיותיו ושנביאנו הוא הוחם הנביאים
 ומבטל כל הורה הקדומה לו וקרא כל האומות אל
 תורת ישמעאל וגמול השומעו השבת רוחו אל נפשו בנן
 עין ונעימו לא יחסר מאכל ומשתה ומשגל וכל אשר
 תאוו נפשו ועונש המורה הליכתו אל אש לא תכבה
 ולא יתמו יסוריו לעולם .

(ו) **אמר לו הכוזרי** מי שרצון ליישר אורנו בדבר
 האלקים ולברר אצלנו כי
 האלקים מדבר עם בשר דם והוא מרחיק זה צריך לברר
 אצלו דברים מפורסמים שאין מרחק להם ולואי שיאמין
 עם זה כי הבורא דבר עם אדם ואם ספר תורתכם מופת
 לכם והוא בלשון ערבי אין מכיר מופתו והאור שלו
 לעז כמוני וכאשר יקרא באוני אינני מבדיל בינו ובין
 זולתו מלשון הערבי עד שיאמין שהוא האות .

אמר לו החכם וכבר נראו על ידו מופתים לא
 הושמו לאות בקבול תורתו .

(ז) **אמר הכוזרי** אין הדעה נוחה להודות שיש
 לבורא חברה עם בשר דם כי אם
 במופת שמהפך בו טבע הדברים כדי שיודע כי זה לא
 יוכל עליו אלא מי שברא הדברים מאין ושיתורה הענין
 ההוא לפני המונים וראוהו בעיניהם ולא יגיעם בספור
 ובקבלה ושיתקרו על הדבר ויבחנוהו בחינה אחר בחינה
 עד שלא יפול בלב אדם ספק כי יש בו צד דמיון או צד
 כשפים ולואי שתקבלנה הנפשות הרבר הגדול הורה
 שבורא

שבורא העולם הזה והעולם הבא והמלאכים והשמים והמאורות יתחבר אל החומר הנבזה הזה ר"ל הארץ ושירבר עמו וימלא משאלותיו ויעשה בקשותיו :

אמר החכם ותלא ספר תורתנו מלא מדברי משרה ובני ישראל ואין מרחק במה שעשה בפרעה ושבקע את הים והציל את בחיריו וטבע ארץ אשר קצף עליהם וחוריד להם המן והשליף אשר האכילם אחרי כן ארבעים שנה במדבר ושדבר עם משה ברח סיני והעמיד השמים ליהושע ועזר אותו על הגבורים בני ענק ומה שעשה קודם לכן מן המיכול ומהפכת סדום ועמורה הלא זה דבר ידוע ומפורסם ואין בכל צד סברא שתיה בתחבולה ולא בדמיון :

אמר הכוזרי אני רואה שצריך אני לשאול ליהודים מפני שהם שארית בני ישראל מפני שאני רואה שהם חטענה וחראוה לכל בעל דת כיוש לבורא תורה בארץ ואחר כן קרא חכם מחכמי היהודים ושאל אותו על אמונתו :

אמר לו החבר אנחנו מאמינים באלהי אברהם יצחק ויעקב המוציא את בני ישראל

ממצרים באותות ובמופתים ובמסות והמכלכלם במדבר והמנחילם את ארץ כנען אחר אשר העבירם את הים והירדן כמופתים גדולים ושדה משה בתורתו ואחר כן כמה אלפי נביאים אחריו מזהירים על תורתו מיעדים בנמול הטוב לשומרה ועונש הקשה לממרה אותה ואנחנו מאמיני בכל מה שכתוב בתור' והדברי' ארוכים :

אמר הכוזרי מסכים הייתי שלא אשאל יהודי מפני שירעתי אבוד זכרם וחסרון עצת' כי השפלות והדלות לא עזבו להם מדה טובה וחלא היה לך לומר היהודי כי אתה מאמין בבורא העולם והמסדרו ומנהיגו ובמי שבראך וחטריך והדומי לספורים האלה אשר היא טענת כל מי שיש לו דת ובעבורה הוא רודף האמת והשווי להדמות לבורא בצדקו ובחכמתו :

אמר החבר זה שאתה אומר היא דת החקשית מביא אליה העיון וננסים ברא ספקות רבות ואם תשאל הפילוסופים עליה איך מוצא אותם מסבכים על מעשה אחד ולא על דעת אחת מפני שהם טענות יש כוחם שהם יכולים להעמיד עליהם

לב' נעלי הדתות המפורסאות / ופנה לדומיים כלם הקיפדו דימי הורקנס / אבל בעבור ששאל עמים הראשון שקבל הדת הי' חדומי על כן נקרא כל מי שהיה על האמונה ההיא נשם חדום : (ה) אנחנו מקיימים האחדות / הסך הראשון אשר לו שם בשלשה וכן אמרו ונרחיק הנשמות : ספר אחר כעבור / ר"ל כמו שחבר האל"קרהן בלשון לח שנעריני : (ו) לועזי כמוני / שאנו מוכן ליכמו בלשון עצמו : (ז) שמהפך בו טבעה / כי שינוי הטבע יורה על ענש האלוה אשר בידו לבד לשנותו כמו טוב המטה לנחש וולתו : לפני המונים / כמו שעשה משה מוסתיו לעיני כל ישראל ולעיני מזרים : וינחמוהו / כמו שנחנו את משה בחרטומים אשר הספארו לעשות כמעשהו : על לד דמיון / כמו שעושים אחוזי העינים פעולות הפנל כדמות הנפלאות למראה עין הרואים בלעיהם ר"ל נמיהו' הפעולה כמהירות להט החומר מהגשם המלוטש כהמטען / כאשר ראינו וכן נוכל לעשות גם אנחנו פעולות נפלאות לעיני הרואים אשר הכל המה : בתחבולה / הוא הדבר המשתנס באמת אלא שהוא בתחבולות עניניות כמו הדברים הרבים המשתנים במלאכת הכימי'אה וולתו מהמלאכות העניניות : (ח) והראי' לכל בעל דת / כי נעלי שני הדתות אשר שאלם הודו על אמתת תורת משה והודאת בע'ד כמאה עדי' : באלהי אברהם / שעל ידיהם נפרסם אלהותו בעולם נכתוב ויקרא אברהם נשם ה' : המוליא את ב"י ממזרים / שנוי הטבע אשר היה בנאת ישראל ממזרים מורה על החדוש כי עם אמונת הקדמות א"א שינוי הטבע כמו שקדם : כמה אלפי נביאים / כן אמרו ז"ל לא שהנביאים שלא התנבאו רק לדורותם לא נכתבו נבואותיהם : (ט) כי השכלות והדלות / רוב המדות הטונות ישמרן בעליהם ללכת בדרכם בעבור הנושק וכל נבזה ושפל אין לו נוסח וכן הדל יעשה נאלות

כוזרי

אמר החבר אלו היו אומרים לך כי מלך יהוד
איש הסר דאוי לרוממו ולתת כבוד
לשמו ולספר מעשיו במרה שינוע אליך מצדק אנשי
ארצו ומדותם הטובות ושמשהם ומתנם באמונה החיות
חייב בזה להגידו ולהאמינו :

עליהם מופת ומהם מה שיספיקו במ דבר שתתישב הרעת
עליו ומהם מה שלא יספיקו במ כשיב שיעמידו במ מופת :
(י) **אמר הכוזרי** דואה אני דברך הירודי טוב
מפתיחתו ואני רוצ' אתה שאיסיף
לדבר עמך :

(יג) **אמר הכוזרי** ואיך היירתי חייב בו ואני מסופק
אם צדק אנשי יהודי מעצמם ואין
להם מלך או צדקתם מחמת מלכם או אם משני הפנים יחד :

אמר החבר אבל פתיחת דברי היא המופת ועוד
כי היא הראיה אין צריך עמרה לא
דאיה ולא מופת :

(יא) **אמר הכוזרי** ואיך הוא זה / אמר החבר אם
תתן לי רשות להקדים לך הקדמות
אבאר לך כי אני רואה דברי כבדים עליך ונקלים בעיניך .
(יב) **אמר הכוזרי** הקדם הקדמותיך ואשמעם :

תתן לי רשות להקדים לך הקדמות
אבאר לך כי אני רואה דברי כבדים עליך ונקלים בעיניך .
(יב) **אמר הכוזרי** הקדם הקדמותיך ואשמעם :

למען השיב די מחסורו אשר יחסר לו : האמת / במושלכות זהיוני צמדות כעטס הדבק צמדותו : צדקו / להגדק
במעשה ולהשכיל באמתו : הדת הטקטית / ר"ל הנדויה על פי הסכרה וההקס השכלי אשר כל בעל סכרה וסכל יוכל
לסערך עענותו על הנחמיה : ואם תשאל הפילוסופים / והעד על דברי שהדת הטקטית נכנסים בה ספיקות / כי
מי לנו גדול בדתות הטקטיות כדת הפילוסופים אשר היא על חכמה הופדה יותר מכל דתות הטקטיות וזאת והנה גם
עליה מעבור נוס הטקטיות והעענות עד אשר הפילוסופים עלמם לא יכנו יחד בהנחמיהם הדתיות וכ"ש שאר הדתות
הטקטיות / לא כן והתורה האלהיות לא יכנסו עליה עענות חף כי כל הקהל חוקה אחת להט יען כי השכל האלפי
אשר נתנה הוא יותר געלה משכלי בני אדם ע"כ אין להשיב עליה ואם יקשה על חזיה איש דבר מה בה הוא זה משני
קולר מושכו באמרו ז"ל ואם ריק הוא / ממך הוא ריק / והנן זה הפירוש למען לא יקשה עליך אמרו זאת תשאל
הפילוסופים עליה מה שלא יתכן שהפילוסוף יאמין בדת שאר הכוזרי באמרו והלא ה' לך לומר יהודי כי אתה מאמין
בנורה השולם וכו' / והנה הפילוסוף לא יאמין זה / וכפי מה שביארנו אין קושיא : (י) היא המופת / כי על ידי
דביקות הנבואה באבות נודע ה' ונקרא בשם אלהי אברהם יצחק ויעקב ונבואה נפלינו מכל הנביס ומכל בעלי הדתות
ככתוב ונפלינו אני ועמך / ועל כן שמקיה הבדל דתי / ועוד חוון למועד שתחזור הנבואה להדבק בנו ככתוב כי הנה
החושך יכסה ארץ וערפל לאומי ועליך יזרח ה' / ואתי' ככתוב ונבואו בניכס ונבואתיכס וכו' ועל זאת נתפלל אור חדש
על ליון האיר / ובעבור פרסומו ית' על יד האבות באמור לכן נקרא על שם אלהי אברהם / וזה עטס התהלת
התפלה אלהי אברהם וכו' / וזהו הדבר שפתח בו החבר תהלה / וכל זה יבאר במשל ומליצה ממלך יהודי האמור
אח"י : דברי נבדים עליך / ר"ל שאינך מבין כוונתם : (יג) כי מלך יהודי איש חסד / על דרך המליצה ירמוו למלך
הכבוד שהוא אל ההודאות בנתינת החסד שהוא עושה עם כל עולר כעטס יהודי לה' חסדו : (יד) ואני מסופק / פי'
בבאזו לפי הנמשל הוא שאין החסד הנשקף ע"פ המליאות בכל נולר משפיק לידע ולהודיע שיש עם אלוה חסיד כהוכח
הפילוסופי' כי אולי הטבע לבדו יעשה זאת כאמרו הטבע חסד כן יאמר הטבע חסיד / או יתכן אולי הטבע שותף לו כב"י
במעשה החסידות או לבדו הוא ית' מנהיג בחסידות : שמויו / פי' נבא זולפי הנמשל שמוי המלך ה' הם משה ואהרן
והקטורות רומו למ"ת והכתב רומו למכתב אלהים חרות על הלוחות / שהם רופאות אומך כל מלונת ה' על ישראל
אינם כמלונת הארון על עבדו שיש להארון תועלת בעבודתו כי לולי כן לא הי' ית' שלם בלונתו נשלים בעבודתו וזולתו /
אבל כל מלונת ה' הם כמלונת הרופא על החולה שלא יוכל דברים המזיקים כ"א יוכל ריבה מעטני הנדירות אשר כן
ש"ת

חתהבר אליוס דבר האלהי והנתיב אותם ועשה נפלאות
ולא אמר אלהי העמים והארץ שלהני אליך ולא בוראי
ובוראיך וכן פתח דבריו אל המון ישראל אנכי
אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא אמר אני בורא
ובוראכם וכן פתחתי לך כאשה שאלהני על אמונתני
השיבותיך מה שאני חייב בו וחייבין בו כל קהל ישראל
אשר התברר אצלם המעמד ההוא בראות עיניהם
ואחר כן הקבלה הנמשכת שהיא במראה העין :

(טז) **אמר הבוזרי** אם כן אני רואה שתורתכם אינה
נתונה כי אם לכם ואין חייב
בה זולתכם :

אמר החבר כן הוא לכל הנלוה אלינו מן האומות
בפרט יגיעו מן הטובה אשר ייטיב
הבורא אלינו אך לא יהיה שזה עמנו ואלו היה חייב
התורה

עליך בריאותיך ומפני מות לשינואיך והנלחמים בך שאתה
יוצא להם בהם ומימית אותם מבלי כלי מלחמה ההיות
חייב להיות סר אל משמעתו ואל עבודתו :

(יד) **אמר הבוזרי** כן הוא והיה הספק הראשון סר
ממינו אם יש לאנשי הודו מלך
אם לא ותיתנו אז מאמין שמלכותו ודבריו נוגעים אלי :
אמר החבר ואם ישאלך השוא עליו במה תתאר אותו
(טו) **אמר הבוזרי** בתארים אשר התבררו אצלי
ואחבר אליהם אשר היו ספק
אצלי והתבררו באלה האחרונים :

אמר החבר על הדרך תוח השיבותיך כאשר שאלתי
וכן פתח משה לדבר עם פרעה כשאמר
לו אלהי העברים שלהני אליך ר"ל אלהי אברהם יצחק
ויעקב מפני שהיה דברם מפורסם אצל האומות כי

הש"ית נאבנתו ונחמלתו על ישראל זה להם חקים ומשפטים אשר יעינו את המדות או יתנו דעות אמיתיות וכלם הם
מבריחי הנוף או הנפש ר"ל השכל והכל לתועלת האדם לא לו ככתוב הם נפנים דבר מה קחן לו וגו' / ומן מולא הדברים
תשכיל עוב טעם ודעת נפי' הכתוב ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו כי לכאורה אין חסד נחשב להאדון ה'
המשלם שכר פעולת עבדו כי שורת הדין הוא / אך לפי האמור אין עשיית המצוות להועילו כפי' כ"א להטיב לעושיהם
ועכ"ו הק"ו בה משלם להם שכר טוב בעה"ז על שאמר ונעשה רצונו וזה השלום הוא לכנים משורת הדין וע"ז החסד
כאמור / וזוה תנין שהעושה ע"מ לקבל פרס הוא כחולה האומר לרופא רפאני ע"מ שתשלם לי שכר רפואה וד"ל .
וכ"כ וענדת את ה' אלהיך / והסירותי מחלה מקרבך / לא תהי' משלם וגו' את אימתי אשלם לפרעך וגו' כלם על
הסדר האמור בננא : (יד) והי' הספק הראשון סר / ר"ל אם יש לאנשי הודו מלך / ולפי הנמשל המעמד הנבחר מורה
שיש שם נמלא הוא המלך ה' וע"כ היה ראשית מלכותו אנכי ה' כי נודע ה' כי פלא עשה נהר סיני : (טו) בתארים
אשר התבררו / בשמות תוארים אשר התבררו ע"י מכבדו עם השולחים / ולפי הנמשל הוא הדבר שהשיב החבר שהוא
מעט אלהי אברהם המאמינים בנבואה ורו"ק אשר ראש פרסומם הי' המעמד הנבחר / כי נודע ה' לכל איש ישראל
בנוח רוחו ית' עליהם שהיו כלם נביאים נעת הדין ככתוב פנים נפנים דבר ה' עמהם / והנה הנבואה הוא חוש ששי
לבעלי הנבואה והמבואר שהמורגש בחוש הוא יותר אמיתי מהמוגש בשכל אשר על כן היו המוחשים הקהלות המושכלות
וע"כ הי' המעמד הנבחר עד לאמן על מליאותו ית' יותר הרבה ממופתי הפילסופים ולזה פתח בו הכ' תהלה אנכי ה'
וגו' / ונס החבר פתח דברו יאיר שהיה מעט אלהי אברהם המאמינים בנבואה מליאותו ית' / ואחר יחבר עליו
תארים כמו בורא העולם ומשניה נס שהיו מסופקים ערם התברר מליאותו נמעמד הנבחר ונקברה עם המעמד הנבחר
זה כי סינוי הטבע מורה החדוש : (טו) שתורתכם אינכם נחונה אלא לכם / כי כפי המשל שנשאת עליו משלוחי
הודו / הנה אין חייב נפ' אלא ע"י שנשלתו אליו וראה המכתב האלהי ונאלו יעיר נזה כי קוהו והכל כמו יכלה אף כי
יקביר כי לא ימי' מעשהו ע"פ התורה והמזוה נראה לאלהים אחר שלא לו נחנה : כן הוא / על המנוכה האמורה
אפי' לאקר חננה כן היא שלנו לנד ניתנה הקורה נענוד שהעבי לנו בעונות נופניות נהולינו ממזרים ובעונות נכסית

אמר החבר ובענין הנפשי התיחדו בעלי חיים כלם ונתחייבו מהם תנועות וחפצים

ומדות וחושים נראים ונסתרים ותאוות וזולת אלה .
(כ) **אמר הכוזרי** גם זה מבוואר אין דרך לדחותו ,
אמר החבר ובדין הענין השכלי

התיחד המדבר מכל החיים והתחייב ממנו כל תקון
המדות והמעון והמדינה ושאר הנהגות ונמוסי מנהיגים
(כא) **אמר הכוזרי** גם זה אמת , אמר החבר ואינו
מדרגה אתה הושב למעלי מואת .

(כב) **אמר הכוזרי** מעלת החכמים הגדולים ,
אמר החבר איני רוצה לומר אלא מעלה תפירה
את בעליה פריד עצמות בהפרד הצמות
מן הדומם והפרד האדם מן הבתמה אבל הפרידה ברב
ומעט אין לה תכלית מפני שהיא פרידה מקרית ואינה
מעלה על דרך אמת :

אמר

גמה שחננו הנבואה יותר משאר עמים , ולכן נקח לנו את התורה לעמו יתר שאר האמות כמו שהטיב לנו
יותר מהם , אולי עכ"ו הנר הלוחם אלינו יטיב ה' לו כמונו דעות נשמות אך לא נבואה כאמור (כס"ו) :
(יז) רזה , בלתי הנון בהיותך אומר שאתה הסגולה והשלימים מ"א , ודברך זה נגד הטבע המיוסד שיתחד בהננת
השלמות עם מבלעדי עט לא כן יאמר השכל כי כל ב"ח לאומות שיש בהם זה וזו זה ימלא את ידו להוסיף שלימותו
מן הכח אל הפועל הוא זה יוכה לפיות השלם באדם : (יח) הענין הטבעי , השוג העלמה המתקנה טבע לבד כי
אין לו כח רצוני כנ"ח לעמוד נגד הטבע : לקיחת המון , העלמה טון מכל מים מהחלקים הירוקים שבו הנקדשים
כעין חממה רכה אחרי מנוחת המים איזה ימים כנראה לעין והחומר הירוקי הזה מוכן להשקות לכמה עמים מסוק
חמוץ כפי טבע העלמה הלוקח חוקו למוזנו ומשנה לעצמו כמו שיוזנו ב"ח השונים במון אחד , והארץ אינו פועלת רק
להיות כלי מחויק המים לעת האוכל , וכבר נסו המנסים שנטעו אילן בחוף ענין ושקלו העפר הנתון לחוף הענין
ואחר חייה שנים נעשה האילן עב וז' משקלו כמה ככרים ושקלו העפר ולא חסר מהם רק חייה אונלן וזה לאום כי
אין העומה לוקח מהעפר למוזנו כלום : והתיחד בזה , ונקרא ביה בשם צומח כל הצמחים למיניהם :
(יט) ובענין הנפשי , והסוגים הכלולים תחת גדר הנפש המרגשת הם כל מיני ב"ח והאדם וכל אלה המיני יתנועעו
ממקום אל מקום והם בעלי רגון וחפץ ומדות כי קצתם חכמים וקצתם רחמיים ויתר המדות , ובעלי חושים החמשה
הנגלים שהם הראות והשמע והריח והטעם והמישוש , והחושים הנסתרים כמו הרעיון והתאווה וכחוש המשיכיים
כמו המדמה והזכר והשכל וולקס מהנחוק המשותפים לכל ב"ח יש מיני ב"ח יש להם כל החושים הנגלי והנסתרים
ויש שיש להם מעט מהם עד שקצת תולעים אין להם רק חוש המישוש : (כ) ובדין ענין השכלי , ובדין בעלי הנפש
המשכלת התיחד מין האדם מכל ב"ח : תקון המדות , בעבור זרבו להעזר איש מאת רעהו זה מוכן מוזן וזה מבלבשים
זה בתים וזולתו ולכן לא יתכן מבלי קבוצ לשבת במדינה , והקיבוצ לא ישלם מבלי תקון המדות העושה שלו וזאת
דין איש לרעהו : ושאר הנהגות , כלל הנהגה לה שם בשלשה והם הנהגת ענין , והנהגת צדקה , והנהגת המדינה ,
והנהגת זכר חלק שכל המעשי אך עד העיוני לא בא כי אדם מקום לו בזה לדבר ממנו : (כב) אבל הפרידה ברב

ומעט

התורמפני שבראנו ה' שוה בה כל ב"א הלבן והשחור משתווי
עמנו כי הכל בריאותו אך אנו חייבין בה מפני שהוציאנו
ממצרימה התברו כבודו מפני שאנחנו הסגולה מבני אדם :
(יז) **אמר הכוזרי** אני רואה אותך מתהפך היהודי
וכבר שב דבורך רזה אחר
שהיה שמן :

אמר החבר בין רזה בין שמן הרחב לי לבך עד
שאפרש אותו :

(יח) **אמר הכוזרי** אמור מה שתרצה , אמר החבר
בדין והענין הטבעי נרחיב
לקיחת המון והנידול וההולדה וכחותם וכל תנאייהם
והתיחד בזה הצמח ובעלי חיים מבלעדי האדמה
והאבנים והמוצאים והיסודות :

(יט) **אמר הכוזרי** זה כלל שצריך לפרוט אורנו
אבל אמת הוא .

(כג) אמר הכוזרי אם כן אין מעלה במורגשים יחירה על מעלת בני אדם .

אמר החבר ואם ימצא אדם שיבא באש ולא יזק ויעמוד מבלי מאכל ולא ירעב ויחיה

לפניו וזחר שאין העין יכולה להסתכל בו ולא יחלה ולא יחלש וכאשר יגיע אל תכלית ימיו ימורת לרצונו כמו שיעלה על מיטתו לישן וישן בעת ידוע ובשעה ידועה עם ידיעת העבר והעתיד מה שהיה ומה שיהיה הלא המעלה הזאת נפררה בעצמה ממעלת בני אדם .

(כד) **אמר הכוזרי** אבל המעלה הזאת אלהית מלאכותית אם היא נמצאת וזוה

טריין הענין האלקי לא מן השכלי ולא מן הנפשי ולא הטבעי :

אמר החבר אלה קצת תארי הנביא שלנו אשר אין עליו חולק אשר נראה על ידו להמון

התחברות הדבר האלקי בהם ושיש להם אלוה מנהיגם כרצונו ולתת לאיש כדרכו וכפרי מעלליו וכפי עבודתם ונחמיהם והגיד להם הנעלם והודיע איך חיה הרוש העולם ויחס בני אדם קודם המבול והיאך נתיחסו אל

אדם והיאך היה יחס המבול ויחס השבעים אומות אל שם הם ויפת בני נח והיאך נפרדו הלשונות ואיך שכנו והיאך צמחו המלואכות ובנין המדינות ושני העולם

מאדם ועד עתה .

(כה) **אמר הכוזרי** גם זה תמה אם יש אצלכם מנין ברור מברואת העולם :

אמר החבר בו אנו מונים ואין בין שני היהודים מחלוקת מהודו ועד כוש :

(כו) **אמר הכוזרי** וכמה אתם מונים היום , אמר החבר ארבע אלפים וחמש מאות

ופרטם מבואר בספר החומש שלנו מימות אדם ושרת ואנוש עד נח עד שם ועבר אל אברהם יצחק ויעקב עד משה ואלה היו לב האדם וסגולתו ולכל יאחד מהם היו בנים והשאר בקלפות אינם דומים לאביו ולא התחבר בהם הענין האלהי ונמנה המנין לאלה האלהיים והיו יחידים ולא רבים עד שהוליד יעקב אבינו שנים עשר שבטים כלם ראויים לענין האלהי ושבה האלהי בקהל רב ובהם היה המנין ואנחנו קבלנו מנין שני הקדמונים

ממשה ונרע מה שיש ממשות ועד עתה :

(כז) **אמר הכוזרי** וזה הרפרט מרחיק המחשבה הרעה מן הלב מהכוב וההסכמות

כי דבר כזה אי אפשר שיסכימו אליו עשרה מבלי שיתבלבלו ויגלו סוד הסכמות או ירחו דברי מי שירצה לברר אצלם דבר כזה כל שכן המונים רבים והמנין קרוב אין הכוב והשקר יכול להכנס עליו .

אמר החבר אבל אברהם אבינו היה עצמו ברור חפלה ונשאר הוא וקרוביו בלשון עבר

אבי

ומעט אין לה תכלית / חס כי כל כמות וכל איכות הם אפשריים להחלק לבני תכלית במקרה החלוקה ולעשות קצת החלקים גדולים וקטנים עד שיתוארו זה אל זה בפחות ויתר מש"כ הפרידה העלמית ר"ל בעלם הנורות המיניות אינם לב"כ ולא יתוארו בפחות ויתר כי לא יאמר זה החומר הוא פחות מזה הסוס אך יאמר במתדמים במין כאמרנו זה הפחות הוא יותר מתוך מזה הפחות וזה היתרון המקרי וכל להיות לב"כ / וזה הפרידה העלמית אשר יכוון אליה החבר היא הנפשה עד"כ ונפלינו איך ועמד כנוכח אח"ו ולא יאמר זה זה הנכיא הוא יותר נכיא מזה החכם :

(כח) שיכא באש : רומז לנשה בעלותו אל הר סיני באש וכל האמור בזה רומז אליו : (כד) מלאכותיות / מעלת מלאך אלהים הנכדל בעלם נורתו מלורק מין האדם : החתירות הדבר האלהי / ר"ל חול שכינתו ורוח קדשו עליהם עד ששנו כולם להיות נכיאים ככחכ פנים פנים דבר ה' עומס / וא"כ נדק אמרו שני"ה הם הסגולה מנ"ה :

(כה) ואין בין שני יהודים מחלוקת / חף כי אין מחלוקת במנין ליצירה עם כל זה מחלוקתם במספר עמידת שני צמחי המקדש מרבים המספר ליצירה לדעת המרבה בהם וגם מזה משך ימי מלכות פרס ירבה קצת כמ"ש הרב בעל מאור עינים / ויענין אמרו כינה פ' ל"ה מ"שכ הוא עצמו על דבר כוזרי זה :

(כו) ואלה היו לב האדם / יעיר על נוסף

נדקו

אביו ור"ה נקרא עברי ובה משה אחריו לארבע מאות שנה והעולם מלא מחכמי שמים וארץ ובה אל פיעה וחכמי מצרים וחכמי בני ישראל הוקרים עליו על אשר לא האמינו לו אמונה שלימה כי הבורא מודבר עם אדם עד שהשמיים דבריו בעשרת הדברים וכן היו עמו עמו ולא מסכלותם אבל מחכמתם מיראתם החבולות החכמות השמימיות בעבור הכוכבים ונולתם מאשר לא עמדו למחקר מפני שהם כמו דבר המזויף והענין האלהי גוהב המזוקק הולך ומוסיף ואיך יעלה ברעת שירומה אצלם כי הלשונות אשר היו לפניהם המש' מאורת שנת היו לשון עבר לברה ונפלה בבבל בימי פלג ויחס אומה כך וכך אל שם ואומה כך וכך אליהם וארצותם כך היתכן לאדם היום לאמרת אצלנו כוב ביחס אומות מפורסמות וברבריהם ובלשונותם ויהיה הדבר פחות מתמש מאות שנה :

(כח) אמר הכוזרי זה לא יתכן ואיך יתכן זה ואנחנו מוצאים החכמות בברב ידו מחבריהם מהמש' מאות שנה ודבר מי שהיה חמש מאות שנה לא יעבור הכוב על הגלתו כמו היחס והלשונות והכתיבות :

אמר החבר והיאך לא היו חולקים על משה במה שאמר והיו עמו תובעים אותו כל שכן זולתם :

(כט) אמר הכוזרי אלה דברים מקובלים חוקי ומיוסדים אמר החבר האתה רואה שהלשונות קדומות אין להם החלה :

(ל) אמר הכוזרי אבל הם חדשות מוסכם עליהם מורה על זה חבורם מן השמות והפעלים והמלות והם מן האותיות הלקוחות ממוצאי הדבור

אמר החבר

לדקו כאמרו כי אנחנו הסגולה מצ"א : כולם ראויים לענין האלהי / ר"ל לנבואה : (כט) האתה רואה שהלשונות קדומות / הוכח יוכיח חידוש העולם מחידוש הלשונות והנה ישאלו לאמר מה קחטנו נפשו אם הלשונות קדומות מעולם עם המדברים יחד עד שלא קדם זה על זה או אם הם מחודשות אחר שכבר היו ב"א בעולם והסכימו בני אדם יחד לדבר ככה : (ל) והם מן האותיות / ר"ל מנבואה נגלה שכל מורכב מדברים פשוטים מחויב שיבי' לו מרכיבי המורכב לא ירכיב את עצמו והמרכיב הוא הפשוטים הפס אשר ממנו הורכב מחויב שיבי' קודמים בזמן להמורכב מהם ובהיות הלשון מורכב מפשוטי מולאי הדבור לכן יהיו המולאים קודמי' ללשון בזמן ר"ל שיבי' בני אדם נושא המולאות קודמים ללשון והם היו ערס בלי לשון ואחר הסכימו לדבר בלשון הריא ובי' יכול לבאר זה שאינם קדומות עם האדם יחד בהיותו בלתי מוטבע באדם כמו מעת הולדו כמו רגשת החושים אבל מוכרח ללמדו מפי המדברי' בו וא"כ הוא מחודש / אבל נראה בעיני המלך להוכיח החודש בדרך אחר : הראית בודם לשון / א"כ כפי המוכח שהלשון מחודש הי' המתחייב ממנו שכל עם ועם בודו להם מלבם לשון לעצמם בהסכמת מניחי הלשון הריא / ועל זה יספק וישאל א"כ הדבר שטבע בני אדם לבנות לשון לעצמם א"כ למה לא ראינו ולא שמענו מחנותינו בדרותם או בדורותינו שיבנה מי לשון לעצמו / והנה ההוכחה אמריה קאמר שהלשונות הנה מחודשות והביטו ב"א לדבר גם באחד הדורות אחר שלם היו מדברים גם / א"כ ע"כ שבראון השי"ת נחמדשו פקאום להיות כל עם ועם מדבר בלשון ככתוב נחורה כי שם בלל ה' שפת כל הארץ / וזה יורה שהשי"ת לו היכולת להכריח הטבע לרצונו כי הוא צוה ונברא הטבע ברצונו וברצונו זה יפירנו / הפך דעת הפילוסוף המאמין בקדמו' ונחייב עד הפס מקום לפליאת שינוי הטבע / וגם הלשון הראשון והסכמתו שהוא לה"ק כדברי חו"ל השי"ת יסדו באדם בדרך פלא בלי הסכמת בעלי הלשון כי קשה הוא לצייר ששני אלמים או ב' ילדים שנולדו נשדה בלי שמיעת הדיבור יבדו לשון לעצמם / אבל גם הלשון הראשון נראו ה' עם נריאת האדם בפליאת הנשים הראים לרצונו היותר נפלא ממעשה הטבע וכן אמרו ז"ל כל מ"ב בצינון נבראו ר"ל בשלימותן מטעם גבי היא לכל הארצות / ומשלימות האדם הוא הדבור א"כ הוא זה נברא עמו / ויש לנו מאמר ארוך בזה על דרך המחקר

אמר החבר הראית בורה לשון מלכואו שמעת עליו :
(לא) **אמר הכוזרי** לא ראיתי ולא שמעתו ואין ספק
שחניעו אליה בדור מהרודות
ולא היתה קודם לשון שהסבמו עליה מהסכמת עם
מבלתי עם על לשון מבלתי לשון .

אמר החבר השמעת על אומה שהולקת בשבוע
הרוע שהתחלתו מיום ראשון והשלמתו
בשבת היתכן שישו בזה אנשי הציון עם אנשי איי
המערב מבלי התחלה והקהל והסכמה .

(לב) **אמר הכוזרי** לא יתכן זה אלא כהסכמת מן
הכל וזה דחוק או שיהיו המדברים
כלם בני ארם או בני נח או זולתם ויהיה השבוע אצלם
מקובל מאביהם .

אמר החבר זה דציתי לשמוע זכר מנין העשרה
הסנים כל אדם עליו במורה ובמערב
אי זה טבע יביא לעמוד בעשרה אלא שהוא מקובל
במתחיל בו :

(לג) **אמר הכוזרי** ואיך לא יפגום עליך אמונתך
זאת מה שאמרתי על אנשי חורו
כי יש מקומות אצלם ובנינים וברור אצלם כי יש להם
מאור אלפי שנה .

אמר החבר היה זה מפגום על אמונתי אלו נמצא
זה באמונה מוחזקת או בספר שמסכימים
עליו הכל מבלי מהלוקת במנין ירוע ולא ימצא זה אך
הם אומה מופקרת ואין אצלם דבר ברור והם מכעיסים
את אנשי התורות בכמו אלו הדברים כאשר הם מכעיסים

אותם בצלמייהם זאליליהם ותחבולותם ואומרים כי הם
מועילים להם ובזוים למי שאמר כי יש אצלו ספר מואת
האלהים וחברו בזה ספרים מעטים חכמים יחירים מבני
ארם נפתח בהם מי שדעתו קלה בקצת ספרי החכמים
שכותבים בהם כונני עשרת אלפי שנים ואו כמו ספרי
העבודי הנבטית שזוכרים שם שמות יעב"שאר וצנ"דית
זר"אנו זאמרו כי הם קודם ארם ושינבושאד היה דבו של
ארם הראשון והרומה לזה :

(לד) **אמר הכוזרי** אמור כי טענתי עליך באומה
המופקרת ובעם שאינם מסכימים

על דעת אחרת והיטבת והתשובה בזה זמרה תאמר
בפילוסופים וחס כאשר הם מן המחקר והרקוק והסכימו
על הנצחות והקדמות לעולם ואין זה עשרת אלפים
ולא אלפי אלפים אלא דבר שאין לו תחלה ותכלית .

אמר החבר הפילוסופים אין להאשים אותם מפני
שהם עם שלא נחלו חכמה ולא תורה

מפני שהם יונים ויון מבני יפת השוכני בצפון והחכמה
שהיא ירושה מאדם והיא חכמה המוחזקת בכח אלהי
איננה כי אם בורע שם שהיא סגולת נח לא פסקה
החכמה ולא תפסק מן הסגולה והיא מאדם ולא היתה
החכמה ביון אלא מעת שגברו ונעתקה החכמה ליהם
מפרם ואל פרם מכשדי וקמו בהם הפילוסופי המפורסמי
בימים ההם לא קודם לכן ולא לאחד מכן זמער
ששבה המלכות לרומיים לא קם בהם פילוסוף מפורסם
עד עתה :

(לה) **אמר הכוזרי** וכי זה מחייב שלא נאמין לארסמו
בחכמה

ואפם מקום לו בזה : (לא) השמעת על אומה שהולקת בשבוע , עוד ינוסף ידו להראות שכל אנשי העולם בני איש
אחד יורה עליו הסכמת ימי השבוע מחיל ביום א' ומסיים בשבת ולולי היתה ההסכמה דעת שהיו יחד לא נשלמה
ההסכמה , אולם דקניעת יום המנוחה חלקו עלינו בעלי חסי התורות אחת קבעה ביום א' והב' ביום ז' זאת אומרת
שמחוק כל פועל בהתחלת מלאתו זאת אומרת בגמר מלאכתו , אולם מן השמים הוכיחו כמנו ר"ל המן יוכיח ,
והן עתה עם לרפת שנו מספר ימי השבוע , כי שמו השבוע עשרה ימים וכוונתם לעקור זכר הדת והחידוש מלב
בני האדם : (לב) וכן מנין העשרה / הסכמת עמידת המספר בעשרה קורה שכבר הוכלל בני אדם יחד כוון בימי
א"ה"ר וזה יורה על החידוש כאמור בקודם : (לד) והיא חכמה המוחזקת , ר"ל מקובלת מפי בנייהם אשר לא תמוע
מורע

בחכמתו , אמר החבר בן מפני עשרתה את שכלו
 ומחשבתו בעבור שלא היתה בידו קבלה ממי שיאמין
 בחגרתו והשב בתחלת העולם וסופו והיה קשה על
 מחשבתו לצייר התחלת כאשר הי' קשה גם כן הקדמו'
 אך הכריע הקשותיו הנוטים אל' הקדמות במחשבתו
 המופשטות ולא ראה לשאול על מנין שני כו' שהיה
 לפניו והיאך נתחסו בני אדם , ואלו היה הפירוסוף
 באומה שיגחל מקובלות ואפורסמות שאינו יכול לרחות
 אותם היה מתעסק בהקשותיו ומופתיו להחזיק החדוש עם
 קשיו כאשר החזיק הקדמות אשר הוא יותר קשה לקבל :
 (לו) אמר הכוזרי וכי יש במופת הברעה תתפשט
 בשכל , אמר החבר ומאין לנו

מופת בשיאלה הזאת הלילה שתבא התורה במר
 שידחיה ראייה או מופת אך תבא התורה בגלאות
 ושנות המנהגים לבריאת דברים או להפך ובר אל
 דבר אחר להורות על חכמת בורא העולם ויכלתו
 לעשות מה שיחפץ , ושאלת החדוש והקדמות עמוקות
 וראיות שתי הטענות גם כן שנות עד שתכריע החדוש
 הקבלה מאדם ועד נח ומשה בנבואה אשר היא מאין
 ספק יותר נאמנת מן ההקשה ואם היה מצטרך בעל
 התורה להאמין ולהורות בהיולי בתומך קדמון ועולמים
 רבים קודם העולם לא היה בזה פגם באמונתו כי הוא
 מאמין כי העולם הזה הוא חדש מומן ידוע ותחלת
 האדם אשר היו באדם ונחיה :

לו אמר

מורע הסגולה כל ימי עולם כי היא טבעית להם משא"כ החכמה האנושית שהיא נעחקה מעם לעם במקרה : (לפ)
 כאשר החזיק הקדמות אשר הוא יותר קשה , הכח הליזרי ר"ל המדמה אשר נכפש הוא פקיד נביד על שמירת זכרון
 המוחשים אחרי העלמס מן החוש כמו שילייר לורת אדם מת אשר ראה אותו נחיים ולייר עעס מאכל מה שכבר אכל
 מומן הרבה וכיאלא גם , ובהיותו רק בעל פקדון לכן אין בנו יכולת לתבוע אותו דבר שלא הופקד אליו ר"ל שלא יוכל
 לזייר מין חוש אשר לא השיג מעולם ועל כן העוריס מנען אינס יכולים לזייר מוחשי הנכעים והחרשים מנען לא יוכלו
 לזייר מוחש הקול יען לא השיג מעולם ולא הופקד כזה לכה המדמה שלהם , והנה אנו משיגים נחשונו היות
 המתחדשים בכל יום לכן גם המדמה יוכל לזייר חדושם אף בלא עת התחדש אף אלה המתחדשים כלש הם משתנים
 מיש ליש לא כן הכריחה שהיקה מאין ליש על כן לא יוכל המדמה לזייר החדוש כי לא חושג לו מעולם חידוש מאין ליש
 וזה שאמרו ז"ל להניד כח מ"ב לנשר ודס אי אפשר לפיכך בתס הכתוב וכו' , ויותר קשה מזה להשיג זיור הקדמות
 בהיותו ענין בלי תכלית וזה מה שאין בכח בעל תכלית להשיג הנ"ב בת והנה החידוש קשה על המדמה לבד אף הקדמות
 קשה על השכל ג"כ וזה אמרו כאשר החזיק הקדמות אשר הוא יותר קשה לקבל , ומן מוגא הדברים ששכיל כי לשוא
 יעמלו הנונים מהות הנבואה איך היא , וזה כי כל אדם יש לו שבעה חושים והם חמשת החושים אשר ברבש נהלך בס' וב'
 רוחניים שהם המדמה והשכל , מוסיק עליהם הנביא שיש לו חוש שמיני להשיג דעת עליון והנה הנלתי נביא החפץ
 לדעת מהות הנבואה דומה לעור מכטן המעריח את המדמה שלו לזייר לו מהות הנונים , ועל המוחשים השבעה והשמנה
 האמור יאמר הכתוב תן חלק לשבעה וגם לשמונה , ר"ל שיבין האדם א"ע בהכנות הנאותות לנבואה ע"ד שבעה נרוך
 בן נרוה : (לו) וכי יש במופת הברעה , על זאת יתפלל המלך היש כח באדם להטות הקשיו השכליים לרצונו וזה
 כי כפי המבואר אין אדם שליט ברוח השכל להוליד תולדות שכליות כרצונו כי אם כפי המתחייב מההקדמות ד"מ יש
 לנו ב' הקדמות ידועות א' כל חי מרגיש , ב' כל אדם חי , הנה בהכרח נוליד מזיווג ב' אלה ההקדמות תולדות
 השכליות והיא א"כ כל אדם מרגיש , ולא נוכל להוליד מהם (אף כי נרצה לאמר) הפכו והוא א"כ כל אדם אינו מרגיש
 כי הפך זה הוא המתחייב מהקדמות ההקס וככה כל המושכלות המופתיות הם מחוייבים לפי הקדמותיהם ואין לרצון
 הברעה בהם : ומאין לנו מופת , מה מאד העיב הרב המורה (ני"ז לשני) במשלו משל לתינוק שנתבל במדבר וכו'
 עיי"ש בן הראה שלא יתכן להיות מופת לא על החדוש ולא על הקדמות מעולם ועד עולם , וזה בהיות הקדמות

כל

בובב או לוחתו מבלתי תבורא היכול חמשעה אשר נתן
 לכל דבר חקו מאין חוספת והסרון :
 (א) **אמר הכוזרי** : ונתנו חמיונים אלו פלא הטבע /
 אמר החבב ומה הוא הטבע :
 (ב) **אמר הכוזרי** : הוא כח מיתכחות על קהששמענו
 בחסמות ואין אנו יודעים מה
 הוא אבל החכמים יודעים אותו בלי ספק :
אמר החבר : אבל ידעתם בו מזהערנו גדר אותו
 הפילוסוף כי הוא ההתחלה והסבה
 אשר בה ינוח וינוע הדבר אשר הוא בו בעצם ולא בטיקרה :
 (ג) **אמר הכוזרי** : כאלו הוא אומר כי הדבר אשר
 ינוע מעצמו יש לו סבה מה ברת
 ינוח וינוע והסבה החיה היא הטבע .
 אמר החבר

אמר הכוזרי : די לי באלה הטענות המספיקות
 בשער הזה ואם תארך חברתי
 עמך אטרחהך להראות לי הטענות המספיקות אבל
 שוב אל גלגול דבריך והאיך הרחוק בנפשכם
 הדבר הגדול הזה שיתיה לבורא הגופרה והרחוקה
 והנפשות והשכלים והמלאכים אשר נתגלה והתקדש
 והתגדל מהשגת השכלים כל שכן מהחוישים הבור עם
 הבריאה הזאת הנבזה המגונה בחמרה ואם היא נפלאה
 בצורתה כי בקטן שבהמישים מפליאת הכמות מה שאין
 הדעת משגת אותו .
אמר החבר : ברבך זה לא הוצרכתי בדברים רבים
 להשיבך האתה מוחס זאת החכמה
 הנמצאת בבריאת הנמלה דרך משל אל גלגל או אל

כל מופת לקוחות מעבע המציאות המיוחד השוקד על טעמו אשר אין לדון מהס על טעם הדבר טעם לאתו לפעל
 הווה כאשר אין לדמות טעם האדם אחרי הולדו לעצמו קודם לאתו לפעל הלידה שאו הי' פיו סתום ולא נשימה בו
 וכו' יעו"ש : וראויות שתי הטענות / ראיות הקדמות מנותרות בי"ד לשני וראיות המידות בי"ע ממו : ואם הי'
 מלמד בעל הסורה / כן היא דעת ר' אבנר במ"ר באמרו מלמד שהי' זונה עולמות ומחריבן / וכן היא דעת הר"י
 ז"ל במ"ר ריש כללים שכתב שם שלא הי' יכול להקדים חידוש זה העולם בהיות שקדמו לו בראות עולמים רבים /
 וכן המקובלים בעלי הטענות כתבו שהק"ה אחד עולמו משבעת אלפים שנה לשבעת אלפי שנה / וחז"ל אמרו ו'
 דברים נבראו קודם שנברא העולם / גם יש מי שפירשו כחזו ויהי ערב ויהי בקר יום אחד / שהאור נברא נשגב בערב
 יום ראשון למ"ב ושקע לשבת ע"כ נאמר בו ויהי ערב / אשר הוא הנבר כאחד מהם (ביו"ד לטני) . וכ"כ הרב המורה
 שאמנת המידות תנון לעד הן לו יחומן שאתמוג התפתח המציאות או מאלף אלפים שנה / ואין אחד מאלה בכלל
 כורסי יסודי האמונה ה"ו / ומה תנין כי שקד עפלו עלי' לאמר כי כנגד הסריסה נראה בניאורי למ"ב באמרי שאיזה
 דברים נבראו בערב יום א' או כלם ביום א' ונשתכללו בששת ימים כל אחד ביומו / כי כן היא דעת שלומי אמוני
 ישראל / ע"כ מן הדין אין להסיב על דבריהם פניות המלך שלמה . ואף כי כל מקום שפקרו מתפשי המומים בחזרי
 תשובת נדרם וככל הדברים הוא רק יגיעת דבר : (לט) הוא ההכלה והסנה / ענב היא מלה חלמודית מורים
 זה בעלם וראשונה על קביעת מנהג מאדי ומתמיד כאמרם ז"ל כל המשנה מעבע טעמו חמים נגיעין / ואח"כך
 שאלוהו ז"ל להורות על המנהג השוקד ומתמיד בכל נוצר / ועצור שמנהגי המקריים לא יתמידו על כן נדר החבר
 גדרו לאמר שהוא הסנה אשר הוא בו בעלם ולא במקרה / ר"ל כתנועת האש בעצם למעלה ובמנוחת האשן בארץ וכל
 השינוים ההווים בעולם יכוננו בשם הטועה כמ"ש הרב המורה (בהקדמה הד' לשני) ואני העיר ראיתי כי לא לכבוד
 הוא לבעלי המקרא אם לא הי' להם שם מונח להורות על מנהג זה המתמיד המכונה בשם טעם כי העדר המלות
 השכליות בלשון מורה על העדר החכמה מהמדברים ההם על כן אמרתי שמלח הגל בלשון עברי יורה על המנהג
 הטעמי האמור ככתוב ולא רזון נמתי הגל (אסף ה"א פ"ו) ועין שפת אמת שורש הגל . והרמ"ע מוכחו כתב ששם
 אלפים רומן אל הטבע ואע"פ שאין ראוי לדבר זכר לדבר אלפים בני' הטבע / וענין זה כתב חסד דברים רביעי
 מזה / והראש"ע כתב כי אלפים רומן לבעל הכחות כלם אך לפי זה לא דרך כבוד הוא כלפי מעלה כל ויאמר אלפים
 דמ"ב

וההרשבה והיובש והתלווים בהם מכלי שנייהם להם
 חכמה רק עבודה אבל הציור והשיעור והורעה וכל
 אשר יש בו חכמה לכונה לא יתיחס כי אם לחכם יכול
 משער ופי שקורא אלה שמרקינין החומר בחמום
 ובקרור שבע לא יזיק כשמרחיק מהם החכמה כאשר
 ירחיק מהאיש והאשה יצירת הולך בתחברם אך הם
 עוזרים לחומר המקבל צורת האדם והצורה מאת המציור
 החכם ואל יחיה רחוק בעיניך הראות דשמו ענינים
 אלקיים נכבדים בעולם הזה התחתון כשיחיו החומרים
 דהם נכונים לקבל אותם וזהו שורש האמונה ושורש המור
 טוב אמר

אמר החבר זה הוא שרציתי לומר עם דייקורת רב
 ודקדוק והפרש בין מרה שיפעל בשבע
 והרבים גובהלים השומעים אבל העולה מידעתם
 בשבע זה הוא
(מא) אמר הכוזרי אם כן אני רואה שהרגעונו
 בשמוי האלה ושמונו משתתפים
 עם הכורה באמרנו הטבע חכם פועל ואפשר בורא
 על טעם דבריהם :
אמר החבר כן הוא אבל יש ליסודות ולשמש ולירח
 ולכוכבים פעלים על דרך החמום והקידור

דמ"ב / על כן יאמר הכוזרי שהתעונו בשמות זנו' : (מ) והפרס בין מה שיפעל במקרה / ר"ל פעל המקרי הוא
 בלתי מתמיד ופעל הטבע שוקד על מנהגו : ואפשר בורא / השי"ת אין מי יודע מהותו כד"י לכן אין לנו יכולים
 לקרוא לו שם ענמי ר"ל שם גדרי המזכר מהות כל דבר בשקוף סוגו והנדל מינו זהו ית' מרומם מזה כי חינונו
 נופל תחת הסוג והאין / על כן יאשרו כל איש בשם אשר כפי מחשבתו יבדילו בו מכל הנמצאים / והנה הפילוסוף
 יאשרו בשם טבע על שם פעולתו אשר יתמיד מנהגי הנמצאים בעולם / והעבריים יכונהו בשם בן ד' האורה מציאות
 כעסם הי' הוה ויהי' / על שם חיוב מציאותו בנחיתת עלונו בנתינת סגורו לא לבד / וכן כל בעל דת יקראוהו בשם כפי
 הנדמה לו שנו יבדילו מכל הנמצאים וולתו לא ראו זה כראוי זה הלך השוה שבהם שכלם כוונתם אל הסנה הראשון /
 ועוד חוץ למועד שקמלת הארץ דעה את ה' בהכללו האמתי שהוא ה' / ואו יו' ה' אחד ושמו אחד / ככתוב או
 אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' / פי' עם היות שגם היום כלם יקראו בשמות שונים לאל אחד כפי
 כוונת לבם כאמור / מ"מ כעת אין לשונם מבורר כי מי מהם קורא לאלהות הרבה ואומר שכלם אחד / ויש מי שקורא
 בשם משותף לו ולולתו מהנמצאי' / ויש מי שקורא אותו בנחיתת עלונו כוונתם לו ית' הנה עם היות שכלם כוונתם
 לסנה הראשונה מ"מ אין שפתם ברורה שהוא אחד חזתי הנבדל מכל זולתו אך לעתיד יקראו כלם בשם מבורר שהוא
 שם ה' המורה שהוא מחויב המציאות בנחיתת עלונו אשר זה לא יאות בלתי להאחד האמתי והכן זה וד"ל :
 (מח) אבל יש ליסודות / אחר שגור אומר שבע וכורה הם שמות נרדפים יורו על עצמותו ית' הפועל כוונה וחכמה /
 הוסיף עוד לגאר שבע הוא שם משתתף ג"כ לפעולת הפועלים בלי רגון וכוונה כמו השמש והירח הפועלים בחומם
 ובקרירותם ומימים היות בעולם ככתוב ממגד תבואת שמש וממגד גרם ירחים / וכיונא גם פועלים בלי כוונה האוקדים על
 מנהגם בפעולותיהם ונקראים ג"כ טבע : כאשר ירחיק מהאיש והאשה / פעולת המאכל היא חרפה לנו שאנחנו נפעולה
 זו ככלי חומנות לאל ית' כי אנחנו לא נדע מה נעשה אך נכנה איבריו וכמה לחיות נחויב בו ואין נבדילם ואין נמתח
 גדיו ועורקיו ואין נקרים עליו עור וזולתם / ויותר מזה שאין לנו חלק רק בהננת החומר ולא בנפש כלל / אך
 נחויק עונה לחז"ל אשר / יעזונו למצוא לנו חלק ונחלה בנפש כאמרם ז"ל קדם עמך נשעת היוזב כי טבע תבונות
 הנפש נמשך לפי מחשבת הסודים בעת היוזב אם טוב ואם רע / ועיין אגרת דרך הקודש להרמב"ן ז"ל : היראות
 דשמי / שיתראו דשמי הנחתו ית' להטיב לפועל פעולה ערוכה ושמורה כרגונו ית' / ובפעולות כאלה נקלים
 עניני המצות והעבירות / כי כשקיינה סדורות נחמות ואיכות במקום זכאים ושאר תנאי הפעול' כאשר הסגנו מאת
 האל אזי למצוה תחשב לעושה ואם הפקד יפקד איוה תנאי במעשה או עון ופסע יחשב לאיש שהוא כמו המקריב קרבנות
 ע"י הכהנים במספרם נב"ם כמו שזותה התור' הוא זה עושה מצותו ית' / אולם המקריב ע"י זר או בחוץ או שלט
 כמספרם

(צ"ב) אמר הכוזרי ואיך יהיה שורש האמונה הוא שורש המרי - אמר החבר כן כי הדברים אשר יכוננו לקבל הרשמים החם האלקיים אינם ביכולת אדם ולא יוכלו לשער כמותם ואיכותם ואם ידעו עצמם לא ידעו זמניהם אך הויתם והבורם והזמון להם צריך בזה אל ידיעה שלימה מפני שרת תכלית הביאור מאת האלקים ומי שהגיעו הדבר הזה וקיים אותו על גבוליו ותנאיו בלב שלם הוא המאמין ומי שהשתדל לתקן הדברים לקבל הענין החוץ במחקר וסכרות והקשות ממה שימצא בספרי החושים והורדות הרוחניות ועשיית הצלמים והטלסמאות הוא הממרה כי הוא מקריב הקרבנות ומקטיר הקטורת מהקשה וסברא ואינו יודע אמתת מה שראוי וכמה ואיך ובאיזה מקום ובאיזה עת ומי מבני אדם ואיך ראוי להתעסק בענין החוץ וענינים רבים ספורם יארך ויהי ככסיל אשר נכנס באוצר רופא מפורסם כי רפואתו מועילת והרופא אינו בו ובני אדם היו מכוונים אל האוצר החוץ לבקש התועלת והכסיל החוץ היה נותן מן הכלים החם והוא לא היה מכיר הרפואות ולא כמה ראוי לחשקן מכל רפואה ורפואה לכל איש ואיש והמית אנשים רבים ברפואות החם אשר היו מועילות להם ואם יודמן שיקבל תועלת אחר מהם בכלים מן הכלים החם יטו בני אדם אליו ויאמרו כי אותו הוא המועיל עד אשר יראו לזולתו תועלת במקרה יטו גם כן אליו ולא ידעו כי המועיל בעצמותו אינם הוא-עצת הרופא הוא החכם אשר חבר הרפואות החם והיה מושער אות' כראוי והיה מצוה החולה שיומן מה שצריך לרפואה ממאכל ומשקה תנועה ופנוחה ושינה ויקיצה ואויר ומשגל וזולתם ועל הדרך הזה היו בני אדם קורי משה וזולתו מעט מעט

נפתים בנימוסי הכוכבים והטבעים ונעתקים בנימוס אל נימוס ומאלוה אל אלוה ואפשר שמהזיקים רבים מהם ושוכחים מנהיגם ומנהלם ומשימם סבה לתועלת והם בעצמם סבה לזיקים כפי ההכנה והזמון אבל המועיל בעצמו הוא הענין האלקי והמזיק בעצמו הוא העדרו **(מג) אמר הכוזרי** נשוב אל ענינינו והרודיעני איך קמה תורתכם ואיך פשטה ונראתה ואיך נתחברו הדעות אחרי אשר היו חלוקות ובכמה שנים נתיסדה האמונה ונבנתה עד שנתחזקה ושלמה כי התחלות הדתות מבלי ספק לא תהיינה כי אם ביחידים שמתגברים לעזור הדבר אשר ירצה האלקים להראותו והם הולכים רבים ונעזרים בעצמם או שיקום להם מלך עוזר ויכריח ההמון על הדבר ההוא :

אמר החבר לא יקום ויגדל על הדרך הזה אלא הנימוסים אשר התחלתם מן האדם וכאשר יגמר ויעזר יאמר כי הוא נעזר מן הבורא ומלומד וחרומה לזה אבל הנימוס אשר התחלתו מהבורא הוא קם פתאום ואמר בו היה ויהי כבריאת העולם :

(מד) אמר הכוזרי הבהלתי אורתו ברביך החבר **אמר החבר** אבל הענין מבחיל יורר כי היו בני ישראל מושועברים במצרים שש מאות אלף רגלי מבן עשרי שנה ומעלת מתיחסים אל שנים עשר שבטים לא נמלט מהם איש ולא ברח אל ארץ אחרת ולא נכנס ביניהם נכרי מייחלים המועד אשר יעד בו אל אבותם אברהם יצחק ויעקב שיגהלים את ארץ כנען וארץ כנען היתה בעת ההיא בידו שבע אומות בתכלית ההצלחה והחזקה ובני ישראל בתכלית הדלות והענוי ביד פרעה הרגו את בניהם שלא ירבו ושלח משה ואהרן עם

פמיספרס וזולתו מהשנים אשר לא ככתוב בחור' הוא זה רשע ומועז וכלו יעיר נזה על פסרון חלמו כוונתך רצוי אצל מעשיך אינם רצויים : **(מז)** והמזיק בעצמו הוא העדרו / ר"ל הש"ת אינו פועל רק טוב לשומרי מצוותיו / והרע אשר ישיב לעוברי רצונו כוח רק העדר פעולת הטוב / אשר אינו מפעולותיו כי כל העדר אינו מפעולת פועל ונזק אין סס שינוי רצון לפניו ית' וכבר נראנו זה נחר היטב בהקדמת נראנו לס' ההללים / ונריש נראנו לנו יעו"ס : **(מח)** מלך עוזר / רומז לדת זולתנו אשר נקיסדה בכמה מחוק שנה אחרי הסתלקה ע"י המושל האדומי

עם הולשתם ועמדו כנגד פרעה אם הוקתו באותות
 ובמופתים ובשנוי המנהגים וליא יכול להסתד מהם
 מהם וליא ליצוות עליהם ברע וליא לימונע
 עצמו מעשר מכות אשר חלו במצרים במימיה ובארצם
 ובאורם ובצמחיהם ובבהמתם ובנופם ובנפשותם שמת
 מהם בדגע אחר בהצות לילה כל בכור בבתיהם וליא
 בית אשר אין שם מת זולתי בתי בני ישראל וכל המכות
 האלה היו באות באזהרה ובהתראה ובמועד ומסתלקות
 כדי שיתברר כי הם בכונה מאת אלוה הפץ עושה הפצו
 בעת שחפץ לא מצד הטבע ולא מצד הכוכבים ולא
 מצד כשפים ולא במקרה ואחר יצאו בני ישראל בדבר
 השם בלילה ההוא בעת שמתו בכוריהם מעברות פרע ה
 והלכו דרך ים סוף ונינהלם עמוד הענן ועמוד אש הולכים
 לפנים ומנהיגים אותם ונניויהם וכהניהם שני הזקנים
 האלקיים נושה ואדרן היו בעת התנבאו בני שמונים
 שנה ויותר ועד העת ההוא לא היה להם מצות ב"א מעט
 מודש' מן היחידים ההם כואדם ועד נח וליא בטלם משה
 אבל הוסיף עליהם ואחר כן רף אהריותם פרעה וליא
 נצטרכו אל בלי מלחמה וליא היו העם מלומדי מלחמה
 ובקע עליהם ארץ היבם זעברו בתוכו וטבע בו פרעה
 וחילו והשליכם הים כתיס לעיני ב"י והיבד ארוך וידוע :
 (מה) **אמר הכוזרי** והו הענין האלקי באמרת ומה
 שנתגלה בו מן המצות ריאו
 לקבלו כי אין נכנס בלב מאמתו ספק לא מכשפים ולא
 מתחבולה ולא מרמיון ואלו נרמה להם המזכרת והבקע

הים וערס בתוכו לא ידומה להם הצלתם מן העברות
 ומות מעבדיהם וקחת שלם והשאר ממונע אצלם וזה
 עקשית מאפיקודים
אמר החבר זיאתרי זרה יותר מזה שעמדו במזכר
 ארבעים שנה מקום אין זרע והוריד להם
 לחם נבא יום יום מלבד השבת אכלוהו ארבעים שנה :
 (מו) **אמר הכוזרי** גם אלה אין בהם מדהרה מרה
 שמרהמזר ארבעים שנה לשש
 מאות אלף איש והנלוים אליהם ירד ששה ימים ויסת'ק
 יום השבת אם כן חובה לקבל השבת מפני שהיו הענין
 האלהי נדבק בו
אמר החבר השבת מוזהר עליו מזה ומכריאת העולם
 בששת ימי בראשית וממה שאני עתיד
 לזכרו והוא שהעם עם מה שהאמינו במה שבא משה
 אחר המופתים האלה נשאר בנפשותם ספק איך ידבר
 האלהים עם האדם כדי שלא תהיה התחלף התורה
 מעצה והמהשבה מהמות אדם ואחר יחברוהו עורזאומין
 מאת האלקים מפני זעזיה רחוק הרבור בעניתי מוולת
 אדם בעבור שהרבור גשמי ורצה ה' להסיר הספק הזה
 מלבנותם וצוה אותם להתקדש הקדוש הצפונה והגלויה
 ושם הרבר הנהוץ בה פרושות מן הנשים והמוזן לשמוע
 דברי אלקים ואדם והתקדש העם ונזרמן למדרגת הנבואה
 ולשמוע דברי האלקים פנים בפנים והיו זה אחר שלשת
 ימים בתקדמות אותות גדולות מקולות ובהקים זכרעמוס
 ואש שסבבה את הר סיני ונשארר האש התיא ארבעים
 יום

האדומי אשר הכריח לעם לקבלה : (מו) השבת מוזהר עליו מזה / ר"ל מהורדת המן / ומנ"ע כאמור בדברות
 ראשונות וזכר למ"ב / ומי"מ כאמור בדברות אחרונות וזכר לניחת מצרים ומסנוואר כי סיני הטבע אשר הי' כי"מ
 מורה על החידוש הרצוני ה"ב שניהם לאחד יחשב / וזה שאמרו ו"ל שמור וזכור בדבור אחד נאמרו רלומר כ' העעמיס
 האמורים גם עולים בקנה אחד וע"כ ניתן ליונאי ענרים לח לנזיי הארנות / ונהיומו מורה שהו"ת' כועל ברלון
 אשר ברלנו זה נתן את הקורה / לכן אמרו ו"ל שקולה שבת כנגד כל התורה / ולכן גוי ששבת הוא כנר שנתבייר
 ואינו משמר את התורה ומייב מיקס : מענה / אולי יעץ משה מעלמו לכדות תורה מלצו נשס ה' ואחר נדבק כן
 אומן האלהי לקיימה כמו הדת הנימוסית : שהדבור גשמי / הקול הגשמי נקלכ בכלי המנעף הגשמיים ומרעיד האויר
 הגשמי

עם רואין אותו העם ורואין את משה בא בתוכה ויוצא ממנה ושמוע העם דבור צח בעשרת הדברים הם אצמות התורה ושרשיה אחר מהן מצות שבת וכבר קדמה מצותו עם הורדת המן / ואלה עשרת הדברים לא קבלם החמון מאנשים יחידים ולא מנביא כי אם מאת האלקים נתנו אבל לא היו בהם כת משה לראוי הדבר הגדול שהוא האמינו העם מן תיום ההוא כי משה מדובר בו ברבור התחלתו מאת הבורא לא קדמה למשה בו מחשבה ולא עצה שלא תהי הנבואה כאשר השבו הפילוסופים מנפש יודוכו מחשבורית והתבבק בשכל הפועל הנקרא רוח הקדש או בגבראל ויעזרוהו וישכלוהו ואפשר שיתדמה לו בעת ההוא בחלום או בין שינה ויקיצה באיש מדבר עמו ושומע דבריו בנפשו לא באזניו ובמהשבתו לא בעיניו ואז יאמר כי הבורא דבר בו יסרו אלה הסברות במעמד הגדול ההוא ומה שנלורה אל הרבור האלקי מן המכתב האלקי שחקק עשרת הדברות האלה בשני לוחות אבנים יקרות ונתן אותם אל משה וראו אותם מכתב אלקים כאשר שמעו אותם דבור אלקי ועשה להם משה במצורת האלקים ארון והקים עליו המשכן הירוע ונשאר זה בין בני ישראל כל ימי הנבואה בתשע מאות שנה עד שמרו העם ונגנו הארון וגבר עליהם נבוכד נצר והגלם :

(מז) אמר הכוזרי מו ששומע דברים כי האלקים דבר עם המוניכם וכתב להם לוחות וזולת זה הדין עמו שייחס עליכם דעת ההגשמה ונס אתם אין להאשימכם כי אין מרחק למעמדות הגלויים הגדולים האלה ויש לדון אתכם לזכות בהשלכת החקשה והעיון השכלי .

אמר החבר הלילה לאל מן השקר ושיבא בתורה מה שהשכל מרחיק אותו וישיתו שקר ותחלת עשרת הדברים הוא הצווי שנאמין באלקים והשני האזהרה מעבור אלקים אחרים ומעשות פסל ותמונה ותבנית וכללו של דבר מהגשים ואיך לא נדוממהו מהגשמות ואנחנו מרוממי קצת מבריאותנו מהגשמות כנפש המדברת אשר היא האדם באמת כי אשר ידבר עמנו ממה וישיכל וינהיג איננו לשוננו ולא לבו ולא מוחו אך אה כלים למשה ומשה נפש מדברת מוכרת איננה נשם ואיננה נגבלת במקום ולא יצר ממנה מקום ולא תצר היא מהכלל בה צורורת כל הברואים ואנחנו מתארים אותה בתארים מלאכותיים דוחניים כל שכן בורא הכל יתי אמנס הדין עלינו שלא נדחה מרה שקבלנו מן המעמד ההוא ונאמר שאין אנחנו יודעים איך נגשם הענין עד ששב דבור וקרע את אזונינו ולא מה שברא לו יתברך ממה שלא הוי נמצא וכל מה שהעביר

הגשמי וכל זה רחוק מעלם כבודו ית' שחינו נשם : ושמע העם דבור זה / קלת האפרשים לא כן דפחס כי יאמרו שלא שמעו העם רק קול דברים בלי חיתוך חוקיו ומשה פירש להם הדבור : והאמינו / אחר שהם עלמם שמעו דיבור ע"כ החמינו כי ידבר אלהים את האדם : מן המכתב האלו / שאלי אפיקורם אחד מחכמי החומות איך תוכל להאמין שהי"ת יש לו חלבע כותנה / השיבותיו חלבע הוא כינוי לכח העבע שהוא כלי אומנותו של הקב"ה להוות בו כל מתהוה / כמו כי ארצה שמיך טעסה חלבעותיך / וזה שהשינו המורים לחמר חלבע אלהים היא ר"ל לא ה' פעל כל זה כי אם הענע לכי דעתם : ובעבור ששירת הדברות הם מצוות טבעיות ר"ל משותפות לכל ב"א כפי טבעט ע"כ נאמר עליהם כחובים בחלבע אלהים / אז רמזה רוחו : כהשע מאוח שנה / אמר כהשע בקירוב כי ימי בית ראשון הי' ת"י וכוח נכנה בשנת ת"פ ליציאת מצרים ו' שנים נכנה ככתוב (מ"א ו') זרופס עולה תת"ל וחף כי יאשיה נגזר חרב הכית כאמרים ז"ל ולכן אמר כהשע בקף הקירוב : (מז) דעת הנשמה / וא"כ ככל הנוס בית ישראל שהלנה הנה גשם ואין חכמה ואין טעונה נגד סדק : מן השקר / שיחילנו דעת כוונת עס שהיא מקננת

(מח) אמר הכוזרי זאת הטענה מספקת . יאמר
 החבר ואיני גוזר שהי הענין על
 הדרך הזה ואולי הוא על הדרך יותר עמוק מזה שיעלה
 ממחשבה אך העולה מזה האמנת מי שראה המעמדות
 האלה כי הענין ההוא מאת הבורא מכלי מצוע מיני
 שהם דומות לבריאה הראשונה והיצירה ותאמין הנפש
 בתורה הנתנת בהם עם האמונה כי העולם חרש וכי
 בראו כמו שאתם רואים שברא הלוחות והמן וזולתו
 ויסודו מלב המאמין ספקות הפילוסופים ובעלי הקדמו :
 (מט) אמר הכוזרי הזהר החבר שלא תטה בספור
 שבחי עמך ותעזוב מה שנתפרסם
 ושנרע מומרים היותם עם אלה המעמדות כי שועתי
 בתוך זה עשו עגל ועברוהו מבלתי האלקים .
 אמר החבר

שחעביר לו מן הנמצאים כי לא יחסר לו וכולת כאשר
 נאמר כי הוא יתברך ברא את הלוחות וכתב אותם כתב
 חרות כאשר ברא את השמים במאמרו בלבד והצד
 יתברך ונגשם על השיעור אשר הפין ועל המתכונה
 אשר הפין ונחת בהם הכת בעשרת הדברים כאשר
 נאמר כי קרע את היס ושמהו לחומות עומדות מימין
 העם ומשמאלם ומסלות מסודרות ורחבות וארץ ישרה
 ולכו בה מכלי טורה ולא עכוב וכן הקריעה והבנין והתקון
 מיוחס אלין יתברך לא נצטרך בו אל כלי ולא אל סבות
 אמצעיות כאשר יצטרך בפועל הברואים כי המים עמדו
 במאמרו ונצטיירו בחפצו וכן נצטייר האויר המנוע אל
 אוון הנביא בצורות האותיות שהם מורות על הענינים
 שהוא הפין להשמיעם אל הנביא או אל החמון :

א השכל האמיתי , כי השכל הוא חנן נוחן לרח לא הפך זה כמו שיחסנו בעלי דת וולתנו שאמונתם היא נעלה מהשכל עד אכס
 כה לשכל להשיב עליה , וכן יחסנו קלס הסכלים מבני עמנו , ועל כיוצא בהם אמר החכם כמה עלוב הכסף שהמוכר אינו חפץ
 לקחו אל הנחיתה והנסיון , לא כן אמר ה' שהיא ככסף נרוף בעליל לארץ וכבר אמרו ז"ל שמוזה לחקור על אמתתה
 כאמרם ז"ל כנגד ד' בני דברה תורה ושינו יודע לשחול את פחה לו בשאלה , וכן כתוב לאמר אל תדמה ישראל
 אל עמים לא עלו מחוק ההפכה וריב להם עם הדעת , לא כן נתן לו ה' תורת השכל ואלו אמת ודעת אמתו אין
 ריב ואין טען (אסף ח"א פ' מ"ח) וד"ל , ונאמר ה' יפת לבך לאמר קרנת אליהם תמלא בחמון שוא (שם נ"ו) :
 שנאמין באלהים , כ"כ הרמב"ם בהלכות דעות וחסש עליו הרב ר' חשדאי ז"ל והורה שלא יתכן היות זה האמונה
 מזה רק פירושה אנכי ה' שידעפני מאשר הולחתיך מארץ מצרים , הנני מזוך לא יהי לך אלהים אחרים : נפש
 מדברת , הכוונה על הנכור הפנימי שהוא השכל נכתוב בהגיון (שער י"ד) : ואיננה נבלת במקום , כי בהיות
 המקום נשם נבדר בשלשה מרחקים לבן לא יחול בו הרוחני הנעדר מב' מרחקים חול מקום אבל יחול בו חול משפיע כמו
 שיכתוב בה' מזה : שאין אמתו יודעים , וכן אמרו ז"ל ע"פ כי לא דבר ריק הוא מכס הוא ריק . ור"ל שהות מנדר
 העלמות חכמה אך אינו מתנגד לחכמה כי כל פעל ה' בחכמה נכתוב כלס בחכמה עשית : וכן נלטייר האויר /
 ר"ל כי ברא ה' קול כקול העם ונקצ להשמעות אונים כמנעא שפחיס וכ"כ הרב המורה וכל זה הוא חידוש טבעי באויר
 שהטבע הוא כלי אומנותו ית' בהיות כל נמלא למינסו (מח) שברא הלוחות / החידוש הפריעי יורה על החידוש הכללי /
 וזה חבין סוס מ"ת ור"ה שיש נב' ענינים ח' בר"ה מלך ה' על כל העולם כי אין מלך בלי עם , וכמ"ח מלך על
 עמו , ב' בר"ה זכר עשה לנפלותיו ככתוב זכר למ"ב , ובמ"ת זכר ל"ט , ב' בר"ה ייריעו כל בני אלהים , ובמ"ת
 קול שופר הולך וחקק מאד , וזה ע"ס מלכיות וברונות שופרות שתקנו בר"ה , וחקנו זה לבריאה הכללת והפרעית
 נכללת בה . יעוין מש"כ בבחיורנו לש"ע נסדר הפלת מוסף לר"ה : (מט) שהגדילוהו עליהם , ר"ל שבדל החטא
 מפאת היותו באנשים כערכם גדולים ועובים עד שהקטן שנחטאים נעשה גדול בבחינתם והקל נעשה חמור : והגדיל /
 כי הפחות והננוה לא יספרו חטאיו בהיותו רחוי לחטוא בבחינת עבנו הנם אך האעולה יספרו ממנו אפי' קטן שעשה :
 ג מעלת

אמר החבר השני שהגדול והוה עליהם לגדולתם והגדול מן שחטאיו ספורים :

(ג) אמר הכוזרי וזה מנטותך ועורך לעמך ואי זה עון גדול מזה ואי זו מעלה תשאר אחר זה .

אמר החבר הרפה לי מעט עד שאבאר אצלך גדולת העם ודי לי לעד שהשם בחרם לעם ולאומה מבין אומות העולם וחול הענין האלקי על המונס עד שהגיעו כלם אל מעלת הדבור ועבר הענין אל נשיהם והיו מהם נביאות אחר שלא היו חל הענין האלקי כי אם ביחידים מבני אדם אחר אדם הראשון כי אדם היו שלם מכלתי הנאי כי אין טענה בשלמות מעשה מעושה חכם יכול מחומר בחרו לצורה אשר חפין בה ולא מנע מונע ממוג שכבר זרע מאב ולא מרס האם ולא מהמוזנות וההנהגה בשני הגדול והינקות והתחלפות האויר והמים והארץ כי יצרו כמניע להכלית זמי הבחרות השלם ביצירותיו ובמדותיו והוא אשר קבל הנפש על תומה והשכל על תכלית מה שביכולת האנושי והכת האלקי אחר השכל רוצה ליומר המעלה אשר בה דבק באלקים וברוחניים וידע האמתות מכלי למוד אבל במחשבה קלה וכבר נקרא אצלינו בן אלקים וכל הדומים לו מורעו בני אלקים והוליד בנים רבים ולא היו מהם ראוי להיות במקום אדם אלא הבל כי הוא

היו דומה לו וכאשר הרנו קין אחיו מפני קנאתו בו על המעלה הזאת נתן לו תחתיו שרת והיו דומה לאדם והיו סגולה זלב וזולתו כקליפה וסגולת שת אנוש וכן הגיע הענין עד נח ביחידים היו כלם דומים לאדם נקראים בני אלקים שלמים בבריאתם ובמדותם ובאריכות הימים וחכמות ויכולת ואפשר שהיו מוחם מן שלא נח וכן מנה זער אברהם ואפשר שהיו מוחם מן שלא דבק בו הענין האלקי כתר אבלי אברהם בנו היו תלמיד לאבי אביו עבר ועוד שהשיג נח בעצמו וחיה הענין האלקי דבק בהם מאבות אבותם אל בני בנים ואברהם סגולת עבר ותלמידו ועל כן נקרא עברי ועבר היו סגולת שם ושם סגולת נח מפני שהוא יורש האיקלימים השוים אשר אמצעיתם וחמדתם ארץ כנען ארמת הנבואה ויצא יפת אל צפון וחם אל דרום וסגולת אברהם מבניו יצחק והרחיק כל בניו מהארץ הזאת המסוגלת כדי שתהיה מיוחדת ליצחק וסגולת יצחק יעקב ונרחקה עשו אחיו מפני שזכה יעקב בארץ התיה ובני יעקב כלם סגולת היו כלם ראויים לענין האלקי והיה להם המקום ההוא המיוחד בענין האלקי וזה היה תחלת חול הענין האלקי על קהל אחרי אשר לא היו נמצא כי אם ביחידים וישמרם האלקים ויפרס וירבם ויגדלם במצרים כאשר יגדל האילן אשר שרשו טוב עד שהוציא פרו שלם דומה לפרו הראשון אשר נוטע ממנו רוצה לומר אברהם יצחק

(ג) מעלת הדבור / שנכר ה' עמם : אל נשיהם / כמו מרים הנביאה : מכלתי הנאי / כלומר בלי ספק היו א"ר השלם במינו יען נעשה מפועל שלם אשר בחר לו חמר ולורה שלימים ומה גם שנעדרו ממנו המגרעות הראויות לבוא מנד מוג הסורים וע"כ היו אה"ר השלם במינו : והנה האלהי / הכה הנבואה הנה אחר השכל כאמרס ז"ל אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר : נקרא אצלינו בן אלהים / רומן אל אמרו ותקסרסו מעט מאלפים : ובני אלהים ככתוב ויראו בני אלהים / ת"א בני רבניא : שהשיג נח / כי אברהם היו בן נ"ח כאשר מת נח : ויאל יפת אל צפון / אל צפון א"י / כי ארץ המנוג ומדי וקוגרמה שהם בני יפת הם מצפון לא"י ככתוב (ביחו' ל"ח) : וחם אל דרום / בני חם מזרים וארץ מזרים הוא כנגב א"י : והרחיק כל בניו / ככתוב וישלחם מעל יצחק (ראשית כ"ה) : המיוחד בענין האלקי / המיוחד לנבואה כי אין בח"ל נבואה כאמרס ו"ל וכיבוחר בזה (מאמר ב') : ויפרס / הוליא מהם פרו כי נדמה ישראל לגפן היתה ראשית נטיעתו במזרים ונעקר משם ונוטע בארץ כנען עד"פכ נמן

יצחק ויעקב ויוסף ואחיו וה"י מן הפרי משה ואהרן
ומרים וכמו בצלאל ואהליהב וכמו ראשי המטות ושבעים
הזקנים אשר היו ראויים לנבואה מתמדת וכיושע בן
נון וכלב בן יפונה וחור בנה של מרים וזולתם רבים
ואז היו ראויים להראות האור עליהם והחשנה ההיא
הרבנית ואם היו ביניהם ממרים היו נגעים אך הם בלי
ספק סגולה כאשר הם בתולדתם וטבעם מן הסגולה ויולידו
מי שהיה סגולה ונותר"י באב הממרי בעבור מה שיתערב
מן הסגולה אשר תראה בבנו או בבן בנו כפי מה שתודרך
הטפה כמו שאמר בתרה וזולת ממי שלא נדבק בו
הענין האלקי אך בשורש תולדתו שיוליד סגולה כזה שלא

היו בן בתולדת כל הנולד מהם ויפת ונראה כזה בענין
הטבעי כי כמה יש מבני האדם שאינו דומה לאב כלל
אך הוא דומה לאבי אביו ואין ספק כי הטבע ההוא
וברמיון ההוא היו צפון באב ואף על פי שלא נראה
להרגשה כאשר היו צפון טבע עבר בבניו עד שנראה
באברהם :

(נא) **אמר הכוזרי** זאת באמת היא הגדולה הנמשכת
מאדם ואדם היו הגדול שבבריאות
הארץ ונתחייבה לכם הגדולה על כל הנמצאים בארץ
אבל איך הגדולה הזאת מן החטאת הזאת
אמר החבר כי האמות כלם בזמן ההוא היו עובדים
צורות

בין ממלכים חסיע / ונאמר ויעשו סורק / ר"ל שכבר נשא ענף ויהי לשורק נמלרים : הרבניות / השנתת רבון
העולם והוא כעשם ההשגחה האלהיות : היו נגעים / היו נמלרים לבגדי השפיע עליהם השפיע האלהי ר"ל הנבואה :
ונמלרים נחש הממרה / ר"ל מי שהוא רשע מהם כתרם היו נמלרי' נכנודו נעבור טפת חברה שהי' עמון נו :
(נא) היו עובדים לזרות / נמדרש ראה ראיתי את עני עמי / ח"ל הקב"ה משה אתה רואה ראוי' אחת ואני רואה
שתי ראיות / אחת רואה אותם באים לסיני מקבלים תורת' ואני רואה איך מתכווין כי שאני ונלא נקרויני שלי לתת
לפני את הסור' שנאמר רכב אלהים רבותים וגו' / ואומטין אחד מן עטרמולין שכתוב וכפי שור מהשאל ומכניסין
אוחו נו ס"א ומכנין אוחו נו / הנה נעבור חבין דברי החבר גזו / ומש ראו על ככה רוב האמות לעשות פסילים
אלמים לאלהים שהוא נגד השכל אשר איש תבונה ישתחוה למעשי ידיו / ומה הגיע לעם ה' אשר אחרי רוחם עין
נעין כבוד אלהים בסיני ושמעו מצות לא יהי' לך אלהים אחרים / לא תעשה לך פסל / עשו להם עגל מסכה ויאמרו
לו אלה אלהיך ישראל / והוא ענין זר מאד לא יעשהו אלא איש שונה ופתי והנה לא היו העושים משוגעים או
סכלים / ולמה עשו עגל יוקר משאר תמונות / ומה כוננתם שנקשו מאת אהרן לעשותו זה / כי לא הי' אומן להבין
ראוי שחשיח לך אל המדה הנטועה בנפש האדם באלים / והוא כי נעט כל ישר באדם שלא יהי' כפוי עוב' עם המעיב
עמו / לא זו שאין נעט הישר לשלם רעה קחת עוב' אלא חף זו כי חתנדו נפשו לשלם קודות או גמול טוב למעיב
עמו / ובהיות שכל אדם יודע כי לא יודו עונו כי אם לאל ית' הנורא כל טוב וחונן נו את הנהנין ממנו / עלכן
כל אדם נעטו יסלך על ה' יהנו להחלל אליו להעניקו מעונו כפי זרכו לשעמו או לתת קודות לו על הטוב שכבר
קבל / וזאת הספלי' וההודא' תקרא נשם עבודת האל / כי כעני העבדים אל ארונם לעבדם ע"מ לקבל פרס כן
עיני האדם אל ארון כל הארץ לעבדו בספלי' והודא' ע"מ להעניקו מעונו / וכמו שכל עבד נוטח עיניו אל גוף אדוניו
בעבודתו אשר ציור גופו הוא כדל מוולתו / ככה כל עובד אלוה מגמת פניו לעשות ציור רעיוני לאלהיו אשר אוחו
יעבד למען יבדילתו מאלהים אחרים / ומאשר ידע כל שלם באדם שאלוה זה המעיב לכל אינו נשם אשר אפס כה נכס
היצורי לצייר אותו בתור הדמיון הרעיוני כי הטבע לא הכין לנו חוש להרגיש ולהשיב עמי הרחמיים / אולם העבודה
התבע הציור כאמור / לכן ראו למזל זה הציור האלהי באמצעות תמונ' נשמיית על דרך השגת ציור הנפשות אשר
כוננה על ידי הרגשת הנפשות אשר תחולנה בה / על כן כל עם ועם נשא לבס אותם לעשות פסל וכל תמונ' אשר
כפי העול' על רוחם ידמו שעליו יתן האל את רוחו וידבק בו כתיקות הנפש עם הגוף / ואותו הפסל והתמונ' ישימו
נכח

צורות ואלו היו הפילוסופים מביאים מופת על היחוד ועל האלקות לא היו עומדים מבלי צורה שמכונים אליה ואומרים להמונם כי הצורה הזאת ידבק בה ענין אלקי וכי הוא מיוחדת בדבר מופלא נכרי ומתם מה שמיח' זה אל האלקים כאשר אנחנו עושים היום במקומות המכוברות אצלינו עד שאנו מתברכים בהם ובעפרם ובאבניהם / ומתם מי שמיחם אותו אל רוחניות כוכב מן הכוכבים או חיל מן החיילים או מערכת מול וולת זה ולא היו מסכימים, התמונה על התורה אחר.

אלא בצורה מורגשת שמכונים אליה והיו בני ישראל מצפים למה שיער אותם משה שזריר להם ענין מאת האלקים שיראו אותו ויקבילוהו כאשר היו מקבילים עמוד הענן ועמוד האש בצאתם ממצרים אשר היו מביטים אליו ומקבילים ומגדלים אותו ומשתחווים נכחו לאלקים וכן היו מקבילים ועמוד הענן אשר היה יורד על משה בדבר אתו האלקים והיו עומדים בני ישראל ומשתחווים נכחו לאלקים וכאשר שמעו העם דברי עשרת הדברים ועלת משה אל ההר להוריד להם הלוחות כתובים

נוכח פניהם לשום יצור האלה בלנס על ידו אותו יענודו ואליו יתפללו / והי' זה מנהג רגיל באומות לעשות עגבים ופסילים לחול עליהם ככה האלהים אם כח פרטי כאחד הכוכבים או כללי אשר חשבו כי הוא זה אלוה הכולל כל הכחות / ובשיתנו אנחנו ישראל כאחד האדם אשר אין לאף ידו לזייר את קדוש ישראל הוא אלהים חיים אלוהו השי"ת לעשות צורת כרובים אשר עליהם יחול כבוד ה' ונזנו לעשות משכן וכליו ולשמשם נחוכו אשר ע"י ציורו אשר נשים נוכח פנינו נשא לבננו אל הכבוד השוכן בו ואל אל בשמים אשר מה גם היום כתי הכנסיות במקומם הנקרא מקדש מעט / והנה כאשר עלה משה בהר והתאמה עם ית' מן הראוי כפי דעתם אז נקבלו על אהרן ותבעו ממנו לעשות להם איוה קמו' כפי הכשרון אשר יראה בשכלו שעליה יחול כבוד ה' והייתה להם לציור רעיוני להבדיל את השם הנכבד והנורא מהאלהים אחרים בעבדם אהו והשתחוויתם לפניו / כי תאי' זאת התמונה כמדריגת הכרובים עם המשכן אשר נעשה אחריו / והנה לפי זה הייתה כוונתם רגויה אבל מעשיהם אינם רגוים כי ההתחממות והסברא באלוות השי"ת הוא חטא ומרי והלא תראה כי הכרובים וענין שער המשתלח לגלי אזה ה' במעשיהם הי' העושה אותם משכנתו חייב מיחה כדן עובד ע"ו / והנה שנו מלוות ה' בעבור מלוותו לבד ככה באעשה העגל היה זה עון-בעבור שלא זוו בו מה' אך לא הייתה כוונתם למרוד בה' אדרבה נעשה לכבודו ועם זה מתו האנשים אשר עשהו מסברא לבד בלי צווי ופמו כן מתו בני אהרן בהקריבם את זרה מסברא אשר לא צוו / ועל כן לא נאמרו עמי האלוות בתורה לבד יוצרו מפני הטעם כי לא הטעם הוא העיקר כי אם המעשה / ויש"כ פלאות עדותיך על כן נליתם נפשי / ונחנת וידע שצורת ארבע חיות שבארכנה שראש יחוקאל הוא מעטם הציור האמור אשר יורו גדולתו ומלכותו כב"י / וזה כי גדולת המרכב' קורה גדולת הרוכב עליה / והנה אלה ארבע החיות אשר בעולם ההרכבה רומזים על שלימות גוראם שהוא ית' נורא למלכי ארץ ורוכב עליהם כי הארי' הוא מלך בחיות והשור בבהמות / והנשר בעופות והאדם בכלן / והשי"ת עובל בכל / ית' עגם אחד פשוע והם כלם מורכבים ועל כן יתארהו הנביא בתאר רוכב במרכבה לרמוז שהוא נורא כל המורכבי' וזה ירמוז ששם נהר כבר כלומר יתארו לרדוף הכו' וההפסד כל הימים על מנהגם אשר פנר הוסדו עליו נח"ב ככתוב אשר נרא אלהים לעשות / פי' נראם נח"ב לעשות גדומה עוד כל ימי עולם כאמרם ו"ל צוהר / אף כי כבר הוא נהיפוך אחוץ רכב כמו שכתב הרב המורה / והן אלה החושים נכפשותם לקחו להם צורה אחת מלורת המרכבה להיות להם לציור דמיוני יחול עליו כבוד ה' והוא השור יען השבו שהמקום גורם להגביר זה הכח כי היו בארץ לא זרועה והנה רב תבואות נכח שור וזה שאמרו במ"ר ושומע' אחד מטעמו מולין שלי כאמור והנה עם היות שהי' כוונתם לש"ש הנה הי' מרי בעבור שלא נלטו בה כי עבודת ה' מהסברא הוא מרי כאמור / ואלו היו הפילוסופים / ר"ל אפי' אנשי אמת יודעי מציאותו ואחדותו ית' נמופת משאי' היו עושים לורות ופסילים בימים ההם כי כן הי' מנהגם מאז לענוד

כתובים ולעשות להם ארון לחיות להם דבר נראה שיכוננו
 נגדו שבו יהי הברית לאלקים וחבריהה הרבנית רוצה
 לומר הלוחות זולת מה שבק בארון מהענן והכבוד ומה
 שנראה בעבורו מהמופתים ונשארו העם מצפים לדרת
 משה והם על ענינם לא שנו תארם ועדים ובגדיהם אשר
 עמדו בהם יום מעמד הר סיני אך נשארו בתכונתם
 כזמתינים למשה ובושש מהם ארבעים יום והוא לא לקח
 צידה ולא נפרד מהם אלא על מנת שישוב ליומו אז
 גברה המחשבה הרעה אל קצת ההמון ההוא הגדול
 והתחילו המון העם להחלק מחלקות ומרבים העצות
 והמחשבות עד שנצטרכו מהם אנשים לבקש נעבד
 כוונתם יכוננו נגדו כשאר האומות מבלי שיכחשו באלקות
 מוציאם ממצרים אבל שהיה מונח להם להקביל אליו
 הוא

כשיספרו נפלאות אלקיהם כאשר עשו הפלשתים בארון
 שאמרו כי האקים שם וכאשר אנחנו עושים בשמים ובכל
 דבר שאנו יודעים שתנועתו אמנם היא בחפץ האלקים
 מבלי מקרה ולא רצון אדם ולא טבע וחטאתם היתה
 בציוור אשר נאמר עליהם ושיחמו ענין אלקי על מה
 שעשו בידם ורצונם מבלי מוצת האלקים ויש להם
 התנצלות במה שקדם מהמחלוקת ביניהם ולא הגיעו
 אל שלשת אלפי איש מכלל שש מאות אלף שהיו אבל
 ההתנצלות הגדולים ששיעו בעשותו הי בעבור שיראה
 המורה מהמאמין כדי להרוג המורה העובר אותו
 ונחשב להם לעון מפני שהוציאו המרי מן הכת הצפון
 אל גבול המעשה ולא הי העון ההוא יציאה מכלל
 עבודת מוציאם ממצרים אך הי מרי לקצת מצותיו כי

לעבוד לזרות כמנהגו היום להבין מקום לתפלה ונאמר עליו שהוא קדוש : והבריאה הרבנית / הלוחות שנראו בעת
 ההיא כמו שקדם במענה שהשיבותי לפילסוף אחד יעוין מ"שכ (כס' מזה המאמר) : עדים / כאשר ילאו לקראת
 ה' היו מעידים עדי זכג לבנוד קבלת התורה כמעט הנון לקראת אלהיך / והדרש ידוע : אנחנו עושים בשמים /
 שאנחנו מחויקים אותם למעון אלהי : ושיחמו ענין אלקי מה שעשו בידם / גם זכ איננו חפז בכחית מעשה ידיהם
 שהרי הכרונים היו מעשי ידי בללאל ויהי הענין האלקי חל עליהם / אבל החטא הי' מגד שלא נלעוו על מעשהו מן
 ה' כמו שקדם : כדי להרוג המורה / לפי דעת חז"ל לא היתה לו עת פריגת המורים כי אם עת רעה היתה שיד
 בני בליעל נברה ויהי חור זנוח לפניהם ואתרן מפחדו מהם עשה רעונם ולא הי' מחשבתו בעת ההיא לקחת נקם אחר
 שלא הי' לאל ידו עליהם ולו הי' בו תוקף עליהם הי' מונעם מעשורו ולמלט מזוח נפסם / וכבר נאמרו בזה דברים
 הרבה מאלת המפרשים כי סערת המנוכות הרבה הולכות וסערת עליהם ויחררו האנשים לשון אל האמת נפרט
 הכתובים ולא יכולו / ו' אשר יראה לי הוא שאתרן מיראתם מהם עשה בעקבה ויהי מעולל עלילות למען יחחרטו או
 טרם ילא לבעול או אח"ו וזה רמו בכתוב ויגר אותו בחרט שענינו מעטם חרטה (אף כי לא בא עוד מוכן זה במקרא
 נשורש זה עוד / הנה כמוהו רועטש בשרו / ורכים כמוהם שאין להם משפחה בכתובים) / כי הנה כוונת אתרן אולי
 לא יאבו הנשים והננים לתת תכשיטיהם ויתגלגל הדבר לבוא לידי חרטה / וכאשר הביאו חשב ממחשבה אחרת המביאה
 לידי חרטה והוא כי לא נתנו ביד אומן למשנתו לורה עכוונת ומחודרת מעשה ידי אומן / אבל הי' מתראה ממעשהו
 לפניהם כקודם ומנחש ר"ל כאלו קסם על שפתיו לאמר שהוא ישלח הוהב באש ויפיח עליו באש פחם עד יוחך לארץ
 בלי שום דכוס והמסכה הנסוכה במקרה היא תיעבד כי תהי' לזורה תחול עליה רוח אלהים חיים / והי' מעשהו
 בעיניהם כמעשה המנחשים מהחכי העופרת או השענה לחולים אשר כפי הליור הדמיוני אשר בניחך יגידו האותיות לאחור /
 וסיבה כוונתו כי אולי בראותם כי הכל ותהו נסכו ישמורו לאל בראותם כי מקרה הוא בלתי טהור לחול עליו הענין
 האלהי / והנה לקח אלה בלי הוהב ר"ל התכשיטין וקשר אותם כלם יחד בכור למען יותכו יחד בלי פירוד ראש /
 והנה קרה מקרהו שהיתה המסכה הנסוכה דומה בליור דמיוני לדמות ענל (אשר כמוהו ידמו מתיכי העופרת האמורים
 או הרואים נענים לצורי העני' להגיד מהם העתידות הנקראים מעוונים מלשון עין אשר יראו חיוה לורה כלורת ב"ח
 הדומה

הוא יתברך הזהיר מן הצורות והם עשו צורה והירה להם לחמתין שלא יקבעו לעצמם דבר שיקבילוהו וימשכו אחריו ומזבח וקרבתות וזה הוי מעצת מי שהיו ביניהם מן החושים והאצטגנינים חשבו שיהיו פעולתם הסבריות מן המעשים האמתיים והי' ענינם בזה מענין הכסיל אשר זכרנו שנכנס בחנות הרופא והמית האנשים אשר הי' מועילם ברפואות ההם קודם לכן עם שלא היתה נוגת העם לצאת מעבודת האלקים אך היו חושבים שהם משתדלים בעבודה ועל כן באו אל אהרן לגלות מצפונם ועל כן סייע בעשותו ונאשם בהוצאתו מרייהם מן הכח אל המעשה והדבר ההוא הוא גדול מאד בעינינו מפני שאין בזמן הזה צורות נעבדות ברוב האומות והיה קל בזמן ההוא מפני שהיו עושים כל האומות צורות לעבוד אותם ואלו היתה הטאתם שעשו ביר כרצונם לעבודה לכוון אליו ולהקריב בו הקרבנות ולכבדו לא היה דבר גדול בעינינו מפני כוח שאנחנו קוהים בו היום מעשותם גיח לעשות בתים ובחירתנו אותנו גיח אותם וגדלנו להם והתברכנו בהם ואיפשר שנאמר שהשכינה הלה בהם והמלאכים חונים סביבותיהם ולולי הצורך להתחברות קהילתו היה הדבר הזה נכרי כאשר היה בימי ממלכות שהיו מוחין באנשים משתדלים שהיו עושים בתים לעבודה היו נקראים במזרת והיו חסדי המלכים חורסין אותם כדי שלא יגדלו וזלתי חבית אשר בחר בו האלקים והתכונת אשר צוה בה ולא היה דבר נכרי

בה הצורות אשר צוה הוא בהם מהכרובים ועם כל זה נעשו האנשים אשר עבדו העגל ביום ההוא והרגום והיה מספר כלם שלשת אלפי איש מכלל עש מאורת אלף ולא פסק המן לדרת למונם והענין לסוכך עליהם ועמוד האש להנחותם והנבואה מתמדת וגוספת ביניהם ולא נעדר מהם דבר מכל אשר נתן להם וזלתי שתי הלוחות אשר שברם משה והתפלל להשיבם והושבו להם וכופר להם העון ההוא :

(גב) אמר הכוזרי כבר עזרת עזרתי במה שעלך ברעתי ובמה שראיתיו בחלומי כי אין האדם מניע אל הענין האלקי אלא ברבר אלקי רוצה לומר במעשים שיצום האלקים ואם לא כן הי' רוב בני אדם משתדלים אפילו החווה והקוסם ועובר האש ועובר השמש והמשגי' נוולתם :

אמר החבר כן הוא וכל תורותינו כלם כתובות בתורה מידבור האלקי עם משה וממה שכתב משה ונתן להמון הגדול ההוא בקבוצם במדבר לא נצטרכו בס לקבלה ולא להוראת פרשה ופרשה ומצוה מצוה ותכונת הקרבנות ואיך מקריבים אותם ובאי זה מקום ולאיה צד ואיך נשחטים ואיך עושים ברמס ונתחיהם ממלאכות הלוקות כלם פביאור מארת האלקים שלא יחסר מהם דבר קטן ויפקד הכל כמוו ההיות הטבעיות אשר הם מתחברות מיחסים דקי' לא תשיגם המחשבה לדקותם אשר אם יארע מכשול מעט ביחסים

הדומה לו במקלטו / אז חשבו מחשבות כי ה' הוא מענה נשמחת לבם וכי נכוונה היתה זאת מאתו לרמוז להם נוראות כאלו הוא ית' המגליב שור על עלה ר"ל מגביר בני יוסף כבוד שורו על עלה שהי' אלהי מזרים בימים ההם וע"כ אמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים / ולפי האמור שבין עוב טעם ודעת בהתנללותו לפני משה לאמר אלה ידעה את העם כי ברע הוא / ר"ל באו חלי ברעה להריע לי אם לא אשמע להם / ואשליפהו באש וילא העגל העגל הזה / כלומר אני השלכתי באש בלי שיאמן דרכום והוא למען יראו כי הכל מעשי / וילא העגל במקרה / זה נראה לי נכון מאד כפי טעמו הכתובים לפשוטיהם / אך עכ"פ כל כוונתם הי' לש"ש הם שאמר אהרן חנ לה' מהר כי לא פחדו בה' כלל ארצה כוונתם היתה להסתוק בעבודתו כאמור / ופעין זה פי' הראב"ע חוקן זה המחבר באמרן אלהים פגור חונה בארץ גויה : (גב) המשנים / הם האומרים שיש שם שני אבות פועל טוב וכו' רע : כן הוא / ר"ל שעבודת ה' איננה לפי הסגרא והסתחמות כ"ל לפי התורה והמלצה : שלא יחסר מהם דבר קטן / והלא תראה

שאפי'

ביחסים ההם היתה נפסרת ההויי ההיא ולא חיי הצמח
 ההוי אוהחי תהוא או האבר ההוא דרך משל לא מופסד
 או נעדר וכן זכר איך רתתח הבהמי הנקרבת זמרה
 יעשרה באבר אבר זמרה שיש לאכילה זמרה שיש
 לשריפה זמרי יאכל זמרי ישרוף זמרי יקריב מן הכתורת
 אשר מצוה בהם (לא יעברום) ואיך תהיי תכונת המקריבים
 עד שלא יהיה בהם פגם עם תכשיטיהם ומלבושיהם
 וכל שכן מלבוש כהן גדול אשר נתן לוי רשות לבא
 אל מקום הענין האלקי מקום השכינה והארון והתורה
 זמרה שנתלה בזה מן הקדושה והטהרה ומרדינות
 הטהרות והקדושות והתפלות דבר שיאריך ספורם אך
 סימכים בו על קריאת התורה ומה שהעתיקו רבותי והכל
 פורבי אלקים עם מצוה וכן תכונת המשכן כלה הראתה
 למשה בחד סיני המשכן והאהל והשולחן והמנורה
 והארון וחדר המשכן ועמודיו ומכסיו וכל מלאכותיו
 הראו לו רוחניות וצורותם נשמיות כאשר התנו לו וכן
 הבית הגדול אשר בנה שלמה הראה לדוד צורתו
 רוחנית והבית העולמי הקדוש אשר יעברו בו הראה
 לנביא יחזקאל צורתו ותכונתו ואין בעבודת האל סברא
 ולא הקשה ולא התחכמות זאלו היה כן היו הפילוסופים
 מגיעים ברוב חכמתם ושכלם לכפל מה שהגיעו בני ישראל:
 (נג) אמר הכוזרי בכמו זה רתנוח הגנפס לקבל
 התורה מבלי ספק ולא פקפוק
 שיבא נביא לעבדים משועבדים לחוצים ויעד אותם
 שיצאו מעברותם בעת ההוא מבלי איתור על ההכונה

ההיא ושיכניסם אל ארץ כנען והיא ביר שבע אומות כל
 אחת מהם חזקה מהם והודיע לכל שבט הלכו מהארץ קודם
 שיגיעו אליה והתקיים הכל בזמן מועט במופתים נוראים
 זה מאמת גדולת השולח וכבוד השלוח וגדול מעלה אשר
 עליהם לברם שולח זאלו חיי אומר כי אני שלוח ליישר כל
 העולם ולא היה דברו מגיע עד הציו חיי פגם בשליחתו
 מפני שלא נשלחה כונת הבורא בשליחתו והיי מונע
 השלמת שליחתו היות ספר תורתו עברי והיי מעמם
 זמורה ולאות רב על אומות שבא וחודו וכוזר להבינו
 ולעשות מה שנתוב בו אלא אחרי מאות שנים שיקרא
 אליהם להשתנות עליהם בעבור נצחון או שכונה או
 בראיות הנביא בעצמו או נביא אחר שמעיד ומזהיר
 על תורתו

אמר החבר לא קרא משה לתודרו זולתי עמו
 זאנשי לשונו ויעד אותם הבורא להזהיר
 על תורתו כל הימים על ידי הנביאים ועשה כן כל
 ימי הרצון זומן שהיתה השכינה ביניהם :

(נד) **אמר הכוזרי** והלא היה יותר טוב שיישר
 הכל והיה זה יותר נכון וראוי

אמר החבר הלא היה יותר טוב שיהיו חיי כלם
 מרברים אם כן כבר שכחת מה שקדם
 בהמשך זרע אים והיאך חל הענין האלקי באיש שהיי
 לב האחים וסגולת האב מקבל לאור ההוא וזולתו בקליפה
 איננו מקבל אותו עד שבאו בני יעקב כלם סגלה ולב
 נברלים

שאפי' המחשבה פוסלת בקרנות : (נג) בעבור נצחון / שינלחם ישראל ויכריחום לקבל דתם כאשר עשה הורקנס
 המלך נבית שני לנני אחוס שהכניסו כלם בע"כ ננרית : או שכונה / או שיקר מקריהם לשכון בארץ ישראל כמו
 הנותיים שקבלו תורת משה נביוס גרים נה : ויעד אותם הנורא / ככתוב נביא כמוני יקום לך מקרבך איו השמעון
 ר"ל שמעו לו נהסירו אחכס על שמירת התורה כי לא לחדש מזנה חדשה כי אלה המלות שאין נביא רשאי לחדש דבר
 מעתה : (נד) יותר טוב / כי הטוב שרבים נהימ ממנו הוא יותר שלם מהטוב שיהנו מעט ונהימ כי טוב הי לכל
 למה א"כ מנע מהטיב נחורתו את כל העמים : וזולתו בקלפה איננו מקבל אותו / ולפי"ז א"כ אין המניעס מדוד ית'
 כי אם מלך המקבל אשר אין מעטנו פגם הטוב הסוף / זאמנם כן ענע הדתוס הנימוסיות נ"כ כמ"כ החוקר (נע'
 לחמישי

ולא דבר שזורה עליהם :

(נז) אמר הכוזרי ולא דאיתי אחד מן המאמינים ביעודים ההם שהוא מתאורח למהירותם אבל אם הו' ביכלתו לאחרם אלף שנים וישאר במסורת החיים ובעול העולם ועצבונו הו' בחר בזה **אמר החבר** זמה תאמר במו שהוא דואת אלת המעמדים הגדולים המלאכותיים .

(נח) אמר הכוזרי מבלי ספק שהו' מתאורח שתמיד נפשו על הפדירה מחושיו ותשאר

נהנית באור ההוא והוא מי שמתאורח המות .

אמר החבר אבל יעורנו הרבקנו בענין האלקי בנבואה זמה שהוא קרוב לח והתחברו

הענין האלקי בנו בגדולה ובכבוד ובמופתים ועל כן איננו אומר בתורה כי אם תעשו המצוה הזאת אביאכם אחרי המות אל גנות והנאות אבל הוא אומר זאת תהי' לי לעם ואני אהי' לכם לאלקים זאנהו' אתכם והיו ככם מי שיעמוד לפני זמי שיעלה לשמים כאשר היו הולכים בין המלאכים וקוראים להם המלאכים בן אדם ברי להכירים בין המלאכים העומדים בתוכם והיו גם כן מלאכים הולכים ביניכם בארץ ותראו אותם יחידים ורבים

גבדלים מבני אדם בענינים מיוחדים אלהים שמוין אותם כאלו הם מוין אחד ועצם אחד מלאכותי מבקשים כלם פועלות הנבואה ורובם מניעים אליה בעבור שהיו קרובים איה במעשים הנרצים והקדושה והטהרה ופניעת הנביאים ודע כי כל אשר יפגע נביא בעת פגעו אורו ושמעו רבריו האלהיים מתחדשת לו רוחניות ונפרד מסוגובכות הנפש והשתוקקה אל המדרגות החם והרבקו בענוה ובטהרה זאת תהי' אצלם הגדולה הנראית והאור הבהיר בגמול העולם הבא כי המבוקש ממנו איננו לא שתשוב נפש האדם האלהית תפרד מחושיו ותראה העולם ההוא העליון ותהנה בראית האור המלאכותי ושמויעת הרבוב האלקי כי הנפש ההיא תהיה בטוחה מן המוות בשיכלו כלי הגופיים וכאשר תמצא תורה שמניעים בחכמותיה ומעשיה אל המדריגה הזאת במקום אשר צותה ועם הענינים אשר צותה בהם היא מבני ספק התורה שמובטח בה להשאיר הנפשות אחר כלות הגופות :

(נח) אמר הכוזרי אני רואה שיעודי זולתכ' שמנים ודשנים מיעודיכם . אמר החבר אבל הם כלם אחרי המות ואין בחיים מהם מאומה

לחמישי עס"ה) שא"ל להנתן דת כוללת כל העמים והמדינות והומנים אבל ראוי להמחוקק לנסות טבע העם ואיכות אור המדינה ושינוי הומנים ולחוקק חקים לאנשי מדינה ומדינה כטבעם בומניהם : מתחדשת לו רוחנית / ככתוב ותלס עליו רוח אלהים ויתנבא נבואה (ש"א י') : (כ) שיעודי זולתכם שמנים / רומז לבעלי השלישים האומרים שכל חמין בקדושה משולש אינו רואה פני ניהנס : אבל הם כלם / יעודי זולתינו הם אחר המות אבל יעודנו בחיים שהי' השגת המעמדים המלאכותיים בנבואה כאמור בס' ג"ז : (כ"ו) ולא ראיתי / לא ראיתי שום בעל דת זולתכם שיתאורח למות למען השיב נעימות הב"ע אשר הוא יכד יעודו : נמי שהוא רואה אלה המעמדים / ר"ל מי שהוא רואה בנבואה מעמד מלאכי אלהים / הוא זה רואה עו"הב בחייו ועתאור להשאר בעונג שהוא ובהכרח הוא מתאורח המות הגופני למען יחיה החיות הרוחני . וכבר קרה כזה באומתנו שכבר מתו בנשיקה קלת המקובלים האלהיים כהדבקם בהשגות האורות העליונות התלכדו ולא התפרדו עוד יעוין מ"שכ המקובל האלהי בעל אור החיים נפי' לכתוב בקרבנס לפני ה' זימותו : (נו) אבל יעודנו / אבל כבר הנטיחני שרחה עולמנו בחיים ר"ל השגת הנבואה : ומה שהוא קרוב לה / ירמוז א רי"הק שהי' קרוב לנבואה : אביחנס אחר המות / כי שומרי התורה רואים העו"הב בחיים שהוא התחברות באל ובמלאכיו לעשות הנבואה ורז"הק : ונהנה בעלי דת זולתנו נתנו מנרעוה בחורנתו נאמרס / שלא התבאר בה ענין הגמול הרוחני כמו בקורתס אולם לו חכמה ישיכלו זאת כי עונג העו"הב האמור סיננו כ"א עונג השגת המעמדים המלאכותיים כאמור

וברת עמו ברית לקבל עבודתו ונא עם חבריו עם
 השלוחים הם ההודיים ושמוחו בהם החברים הם
 והשתדלו בכבודם ובנו להם ארמון שהושיבום בו ושבו
 החברים הם שולחים שלוחים להגיע אל ארץ הורו
 ולראות פני המלך מבלי טורח בעור אלה השלוחים
 שהיו מורים אותם הדרך הקרובה והישרה וידעו כלם
 כי מי שרוצה ללכת אל ארץ הורו הוא קל עליו מאד
 כשירבק בעבורת המלך ויכבד שלוחיו המגיעים אורו
 אליו ולא הוצרכו לשאול למה נעבור העבודה הזאת כי
 העלה נראית לעין כדי להתהבר במלך וחברתו היא
 הטובה והגדולה והחברים הם בני ישראל וההולך
 הראשון הוא משה וההולכים האחרים הם שאר הנביאים
 והשלוחים ההודיים הם השכינה והמלאכים והבגדים
 החמודות הם האור המושכל אשר הל בנפשו מהנבואה
 והאור המורגש אשר הל על פניו והמתנות היקרות
 השלוחות הם השני לוחות בעשרת הדברים ובעלי
 הנימוסים האחרים לא ראו מכל זה כאומה אך אמרו
 להם קבלו עבודת מלך הורו כאשר קבלו עליהם החברים
 ההם ואחרי המורה הגיעו אל המלך ואם לא תעשו
 ירחיק אתכם ויענה אתכם אחרי מותכם ומהם מי שאמר
 לא בא אלינו אדם שיגיד לנו שיהי אחרי מותו בן עדן

א

ורבים שומרים אתכם ונלחמים לכם / ותתמידו בארץ
 אשר היא עזרת על המעלה הזאת והיא ארמת הקרש
 והיה שבעה וטובתה ודעה בענין האלקי כפי מעשיכם
 והיה נותן כל העולם על המנהג הטבעי וזולתכם כי
 תראו עם שכינתי שתהי בתוככם מטוב אדמתכם וסדר
 גשמיכם שלא יעברו עתיהם הצריך להם ושתגברו על
 אויביכם במתי מספר מה שתכירו בו כי אין עניינים
 וזהו על המנהג הטבעי אבל בחפץ כאשר תראו אם
 תמרו מהבצורת והנפך והחיי הרעה והעולם כלו בשלוח
 נאז תדעו כי עניינים מנהיג אותו דבר שהוא גדול מן
 הענין הטבעי / והי כל זה והתורה הזאת וכל יעודיה
 מובטחים לא יפול מהם דבר / ויעודיה כלם כולל אותם
 שורש אחד והוא יחול קורבת האלקים ומלאכיו / ומי
 שיגיע אל המעלה הזאת לא ירא מן המות ותוררנו
 כבר הראית לנו זה עין בעין והמשל בזה חברי שהיו
 עומדים במרבר והלך אחד מהם אל הורו ופגע ממלך
 הורו כבוד וגדולה מפני שידע שהוא מן החברים ההם
 והי ידע אבותיהם מקדם והיו מאוהביו ונתן לו מתנות
 יקרות שנשא אותי אל חבריו והלבישו בגדי החמודות
 ושלה עמו מעבריו אנשים ולא עלה על לב איש שיצאו
 מלפני המלך ולא שילכו אל המרבר ההוא וצוהו במצות

וזה מבואר מאד בקורה כי היא על נבואה הוסדה / וכן אמרו ז"ל בנדר העו"ב ז"ל עו"ב אין בו אכילה ולא שתייה
 כ"א לדיקים יושבים ופטרותיהם נראשיות ונהיגים מויו השכינה / ר"ל השכל אשר נראשיות הוה לפטרות להם ונהיגין
 מויו השכלת אמיתו ית' שהלדיקים הולכים זה מהשנה אל השנה כמדרש ז"ל ע"פ ילכו מחיל אל חיל / יעוין אמרי
 בינה שער שלכת / והנה גם מנני עמנו שלימים וכן רבים נבכו בנדר מהות העו"ב ויחפשוהו בנרות העיון ולא ראו
 אור בהיר בקורת ה' שהשגת הנבואה והמשמדים המלאכותיים והתקבצות עמהם עד"כ ונקתי לך מהלכים בין העומדים
 האלה / הוא עלם העו"ב : והי שבעה / וזה טעם ענין היעודים הנשמים הנאים בקורה כמו ונקתי גשמיכם נעמם
 וזולתו כי הם הלצה לקניינים הרוחניים ר"ל לנבואה כי מי שאין לו לחם או שחינו בריש בריאות הנוף לא וכל לעבוד
 את ה' בשמחה ובלב טוב שהוה הקבלת הנבואה כאמרם ז"ל אין הנבואה שורה אלא מחוך שמחה / גם השמח נחמדת
 להשכיל בסוד אלוה ע"כ היא הלצה אל החכמה שהיא הלצה אל הנבואה כאמרם ז"ל אין הנבואה שורה אלא על חכם /
 ע"כ היו היעודים הנשמיים הלצה אל הנבואה כאמור : והאור הנורגש / רומז אל אמרו כי קרן אור סניו ר"ל הופיעו
 קרני אור : ואחרי המות / כן יאמרו נעלי הדקות וזלקנו שבאמונתם יחיו חיי עד אחר העות אשר להם לנדם נתנו
 הקיים

או בניהנם ורובם הגבירו סדור ענינם והבור עצתם וקבל
 העבודי ויחלו נפשותם במצפון יחול חלוש אך בנראה
 יחול הזק ונאמן ומתגדלים ומתפארים על עמי הארץ
 שבהם באמונה ואיך יתפארו אלה בטענת מה שיגיע
 אליו אחרי מותם על מי שיגיע אליו בחייו והלא טבעי
 הנביאים והחסידים קרוב אל הקיימי בעולם הבא יורר
 מטבע מי שלא קרב אל המדרגה הזאת :

(גח) **אמר הכוזרי** כמה הוא רחוק מן הדעת שהיה
 האדם כלה בטבעו אבד גופו ונפשו

זולתי הפילוסופים על דעתם , ועוד יאמרו אנשי התודות
 שהוא ישוב חי לעד בנעימים בעבור מל' שהוא אומר
 בפיו ואפשר שאיננו יודע כל ימיו זולתי המלה התיא
 והאפשר שלא יבין ענינה כמה גדולה מעלת המלה
 שתעתיק ממדרגת הבהמות אל מעלת המלאכים , ומי
 שאינו אומר המלה ההיא ישוב בהמה אפילו אם יתי
 פילוסוף חכם עושה טוב כל ימיו כוסף אל המעלות ההם .

אמר החבר

אין אנחנו שוללים משום אדם נמול'
 מעשיו הטובים מאי זה אומרה שיהי
 אבל

החיים הערבים הם לא לשום בעל דת וזל'תם : לא בא חלינו אדם , וזו טענת משכילי בעלי הדקות וזל'תנו : אך
 צרכה יחול חוק , ירמוז לכהני הדקות האמורים : (נח) כמה הוא רחוק , המלך ישוב יתפלל על הפילוסוף אשר
 יאמין שהחמה תחי' בעליה לנד לנח ויתרם כלו יכלו צמות , ונס בעלי הדת וזל'תנו האומרים שכל בעלי דתם חיו
 יחיו לנח באמונתם בפניות דתיהם ר"ל בקדושה משולשת יתפלל לאמר איך יתכן שהאמונה אשר אין כחה אלא בפה
 כי אין תנונה לה בלב דתיותה סובלת השפירה בעלמה , היא סתן חיים ערבים נאחיים לבעליה . זכל אשר אין מלה
 זו בלשונו יאבד לנח אף אם הי' פילוסוף ומטיב כל ימיו , והנה מי חכם יראה ויקח מוסר לחקור על אמונתו ולא
 יהי' כמו שאמר עליו בפיו ובשפתיו כדוני ולבי רחוק ממני , וכ"כ בס' יצירה הנן בחכמה וחכם בנינה והושב יורר
 על מכונו וכ"כ הרב המורה ז"ל אין האמונה נמשכת אחר האומר בפה כ"א אחר המעורר בלב אם היא כן , וזה טעם
 ענין סלת קשרי דמהימנותא הנזכר בזהר כמה פעמים , ר"ל שכל אמונה אחתית נריכה שתהי' מקושר' בקשר
 הסכמה אחת בין חלקיה אשר להם שם בשלשה , שהם הפה והלב והמזיונות . ר"ל שידבר בפה כפי המוסכס בלב ויהי'
 כן במזיונות ככתוב ברחוקות שלשה ירתק אשת (אסף ח"א מ"ג) וכ"כ הרב בעל בינה לעתים ע"פ דרך אמונ' בחרתי ,
 ז"ל בדברים הנוגעים באמונות ודעות השכלתי לבחור האמת מהשקר . ואף כי בימינו אלה שדבר ה' יקר אין חוון נפרץ
 בחוץ לחרץ כאמרם ז"ל הנה אין שם דרך לבוא בה אל מנוחת החיים הערבים ואל נחלת העו"ה כ"א במ"ט ובהשכלת
 אמתו ית' ר"ל השכלת האמת בפועל אלהים ומעשהו כי כשמה כן היא , ר"ל אמת ענינה קיום כמו מימיו נאמנים
 והיא נוחת קיום נחמי לידעה ומכירה . זה' אלהים אמת , פועל אמת שפעולתו אמת ר"ל פועל קיים שפעולתו
 קיימת , והטעם פועל שלם וכו' , ומהמנואר שכל משכיל על דבר ישוב ושכלו ומושכלו דבר אחד לכן כל משכיל האמת
 והקיום אשר במזיונות (ר"ל המשכיל שלימות הנכרחים שהוא הנותן קיום לכל נמצא כפי מה שהוא הפך המנרעות שהוא
 סבת ההפסד ישוב הוא ועלם הקיום דבר אחד ויתקיים גם הוא ולא ימות לשחת כמו שרמזו זה בעלילתם התי אמת
 דשמה קושטא ולא מייית אמוש מנהון בלא אמונה , ולפי מש"כ החוקר (בי"ב ליו"ד מס' המ) שהי' המלאכים הם חיי
 ההתבוננות ר"ל מה שמתבונני' בהשכלת אמתו נו יחיו , הנה מן מוצא הדברים תשכיל שיתרון עונג למשכיל באמתו
 בעו"ה מן הנביא ומשלם לב' בני אדם שגאו אל מסנת גדולי המדינה והפחות , אחד ראש בשבתם ובקומם והי'
 מהלך עמהם אך לא הי' לבו גם בהם לבוא אל השלחן עמהם והב' הי' רגיל בהם ובא אל השלחן עמהם וסעד ממה
 שהם סועדים , הנה זה הב' בהנחה לו יתרון מעלה על הראשון , אשר ככה הנביא ישים לו מהלכים לנד ביניהם ,
 אך המשכיל באמתו יקבע סעודתו עמהם ויחי' בחייהם ופ"כ אמרו ז"ל חכם עדיף מנביא , אך בתנאי שתהי'
 הירא' דבוקה עם החכמ' שמתיהן יחד מתאומות להביא את בעליהן אל מנוחת האושר האנושי ואל נחלת העו"ה הב' ,
 לאסוקי מדעת הכסילים שונאי החכמ' שעליהם באמר כל משנאי אהנו מות , שהוא הפך והחכמ' תחי' בעליה , ואתיה

ככתוב

יצר אנחנו רואים הטובה הנמורה לעם הקרובים
גחיהם ואנו עורבים מעלתם אצל האלקים אחרי מותם
בערך ההוא :
(ט) אמר הכוזרי והתמיד הדמיון הזה בהפך וערוך
מעלתם בעולם הבא כמעלתם
בעולם הזה היום .

אמר החבר אני רואה שאתה מנגה אותנו בדלות
ומסכנות ובהם היו מתפארים גדולי
האומות האלה כי אין מתפארים אלא במי שאמר מי
שהכה על לחייך הימיני הכן לו השמאלי ומי שלוקח
טלייתך תן לו חלוקך והגיע הוא וחביריו וההולכים
אחריו מאות מן השנים מן הבז והיסורים וההרג אל
ענינים נפלאים וידועים והם הם פארים . וכן בעלי תורת
ישמעאל וחביריו עד שנברו . ובאנשים ההם היו מתפארים
ומתגדלים לא במלכים האלה אשר נבה שיאם ורחבה
מלכותם ונפלאות מרכבותם אפ כן ערכנו מקורבת האקים

אמר החבר מציאת מקום הרפתי מלך כוזר כן הוא
אלו היו דובנו מקבל מהדלות בניעה
לאלקים ובעבור תורתו לא היו מניחנו הענין האלקי
כל הומן הארוך הזה אבל המעט ממנו על הדעת הזאת
ויש שכר לרוב מפני שהוא נושא עול הגלות בין הכרה
ורצון כי אלו היו רוצה היו חבר לנגוש אורמו במלה
שיאמר בלי טורה וכמו זה איננו אבר אצל השופט הצדיק
ואלו היינו סובלים הגלות הזה והדלות הזה לשם האקים
כראוי היינו לפאר הדור שהיינו מצפים עם המשיח והיינו
מקרבים עת הישועה העתירה שאנו מייחלים אותה
ואנחנו אינאנחנו משוים עם נפשותינו כל היכנס בתורתנו
במלה בלבד אבל במעשים שיש בהם טורה על הנפש
מטרה

ככתוב ואל תהי סכל למה תמות בלא עתך , ולאפוקי מדעת האפיקורסים שאינם הולכים ביראה ה' , ועליהם נאמר
הנה בדבר ה' מאסו וחכמת מה לפס , ועל שניהם אמרו ו'ל אס אין יראה אין חכמה ונו' , ורמו לדבר והנ' סלס
מוצב ארצה ונו' המלכ רומו אל הירא' והגיעה אל החכמ' ומלכתי אלהים הם השלימים העולים במעלות השלימים
להשלים עצמם ויורדים להשלים אס וולקס , וא"ל למצב בלי נגיעה ונגיעה בלי מצב , וזכר לדבר סלס נבי' שיני ומלכ נגי'
קבל , והרמו אל משה קבל תור' מסיני : אבל הטובה הנמורה , מה שהוא ית' מטיב עם עמו יותר משאר האומות
בהכדילו אותם בנבוא' נחיים ככתוב ונפלינו אני ועמך ונו' , ולואק המעל' לנו עורכי' מעלת העו' הב שאתר המות :
(ט) והתמיד הדמיון , כמו שאתה עורך עונג העו' הב שאתר המות עם עונג הנבואה אשר נחיים , כן תערוך
מעלתם שאחר המות עם מעלתם נחיים ויתחייב מזה שכמו שהם עם דל וזווי נחיים כן יהיו אחר המות כי כמו
שהעונג שאחר המות שזה לעונג אשר נחיו כן המעלות שיש בערך : אני רואה , ישיב לאמר שהאמת כן הוא בערך
המעלות אבל הדלות הוא באמת מעלה גדול' כי העושר שמור לבעליו לרעתו לרוב כי ינטל אק בעליו משלימותו /
וכן ביארנו ו'ל אמרו יולו מיס מדליו ומה נפלא זה המשל בדמותו אקורה והחכמ' למיש כי כמו שהמים לא יעמדו
במקום נבוא כ"א יקו למקום נמוך כן הקור' והחכמ' לא יתקיימו בעשירים רמי הלנב כ"א בדלים נמוכי הרוח ולכן
הי' הדלות והכניעה לנו לשם ולתפארת : (ס) פן הוא , הכניעה הרצונית היא מעל' לבעליה כאומר אך לא ההכרחית
כי לא מפני המעל' יכנע ב"א בהכרח ואס איננו כן הי' כל סוס בעל מעלה גדול' מפני כניעתו לרוכבו בהכרח :
ויש שכר לרוב , ועב"ו רוכבו יש להם שכר מהש"ית צענור שהוא סובל הגלות בין ההכרח שהוא מוכרח מנוגש , וזין
הרזון כי אס הי' רול' הי' ממיר דתו והי' אומר שהוא מאמין באמונתו כמוהו והי' חבר לנגוש : לפאר הדור ,
לפאר יפה שאנחנו מייחלים להיות עם ביאת המשיח : כל הנכנס בקורטנו / כל המקגייר ונכנס בדת משה אין אנחנו
עושים

מטהרה ולימור ומילה ומעשים תוריים רבים ושינהג
 במנהגינו ומתנאי המילה וסבותיה שיוכר תמיד כי היא
 אות אלקות שמה האלקים באבר התאור. הנזכרת
 לנבון עליה ולא ישתמש בה אלא כראוי בהנחת הזרע
 כראוי ובעת שראוי וכאשר ראוי אולי יהי מצליח יצליח
 לקבול הענין האלקי , ומי שדבק בדרך הזה יהי לו
 ולזרעו חלק גדול מן הקורבה אל האל יתברך ועם כל
 זה לא ישתורה הגר הנכנס בתורתינו עם האורח כי
 האזרחים לברם הם ראויים לנבואה וזולתם תכלית ענינם
 שיקבלו מהם ושיהיו חכמים וחסידים אך לא נביאים
 והיעודים ההם אשר ערבו לך כבר קדמו חכמינו לספר
 גן עדן וגיהנם ומדרו אותם לאורך ולרוחבוספרו הנעימות
 והיסורין ביותר מזה שספרו שאר האומות הקרובות
 ודברי עמך עד עתה על מה שבא במקרא בדברי הנביאים
 כי לא נזכר בהם יעודי העולם הבא הרבה בביאור כאשר
 נזכר הרבה בדברי החכמים ואמת הוא כי בדברי הנבואה
 שישבו העפר שבנוף האדם אל הארץ ותשוב הרוח אל
 האלקים אשר נתנה , וברברי הנבואה תחיית המתים
 לעתיד ושליחת נביא שמו אליהו כבר שולח בזמן העובד
 ולקחו האלקים כאשר לוקח זולתו שהוא לא טעם טעם
 מיתה , ויש בתורה תפילת מי שהתנבא ברוח האלקים
 שהתפלל על עצמו שימות מות ישרים ותהיה אחריתו
 כאחרית בני ישראל , וכבר שאל אחד מהמלכים נביאים

והתנבא לו בכל מה שיבא עליו כאשר הי' מתנבא לו
 בחייו ואם הי' מעשה המלך ההוא אסור בתורתנו רוצה
 לומר הרדישה אל המתים הוא מורה כי היו העם מאמינים
 בימי הנביאים כי הנפשות נשארות אחר כלות הגופות
 ועל כן היו שואלים המתים ופתיחת תפילתנו שיעודים
 אותה הנשים כל שכן החכמים אלקי נשמה שנתח בן
 טהורה אתה בראתה ואתה יצרתה אתה נפחתה בני
 ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד לטלה מומני ולהחיותה
 בי לעתיד לבא כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפנך
 הי' אלקי שאתה הוא רבון כל המעשים ברוך המחזיר
 נשמות לפננים מתים , וגן עדן עצמו אשר הרבו בני
 אדם לזכרו לא לקחו אותו כי אם מן התורה והי'א
 המדרגה אשר חוכנה לאדם ולולי' שחטא הי' עומד בה
 לנצח וכן גיהנם הוא מקום ידוע קרוב לירושלם גי'א
 שאין האש נכבית ממנו חיו שורפין בו עצמות הטומאה
 והנבלות ושאר הטומאות והמלה עברית מורכבת :

(סא) **אמר הכוזרי** אם כן אין חדוש אחרי תורתכם
 אלא חלקיות מדברי גן עדן וגיהנם

ותכונתם והכפלת דברים והרבותם .

אמר החכר גם זה איננו חרש כי החכמים הרבו
 בזה מאד עד שלא תשמע מומנו מאומה

שלא תמצאנו לחכמים כאשר תבקשונו :

ואחרי

עושים אותו שום לנפשותנו במצוה בלבד ר"ל שיבטא נשפתיו לאמור שהוא מאמין כך וכך כמו שעושים זולתנו אבל לריך
 לערוח לקיים מצוות התורה : מטרה רומז לעבולה שכל גר לריך לעבולה את עצמו ולמול ערלתו : ועי' שדבק, המקדש
 ענינו בזיווג יהיו לו נשים שלימים : במנהגינו , להקנה נאנהגים שאינם נקובים בתורה כי הם חקנום הנביאים חו"ל :
 ועם כל זה לא יסוה הגר , ככתוב ואלו גוים רבים חל'ה' ציוס הוא והיו לי לעם ושכנתי נמוכס (דברי' ב') פי'
 סגרים יהיו לי לעם אבל מסכן ננאיתי יחי' נמוכס : וחז"ל אמרו שיעודי' גר אדומי הי' , וכסב הר"י מוסקאטו
 שיה שלם פעמים לא את החכר לנו אל דברי חז"ל ח' נזה הנה ב' נסי' כ"א כמה שאמר שמה לא נפרד מהם אלא ע"מ
 שיבוא לינו , חז"ל אמרו שאמר להם נסוף מ' נחלק שש חני נא , ג' נסי' נ"ג אמר לא קרא משה לתורתו וולת
 עמו , הנה הם אמרו נטעם נקינת התורה על האננים למען ילמדו הגוים , אף כי כבר אמרו בתלמוד וכוהר ע"פ
 ורח משעיר למו שהק"נה חור על כל אומה ולשון שיקבלו את התור' , ויש ליישב : והיעודים ההם , כאמור (נסי' ג"ה) שהם
 שמיים והשנים מיעודנו , הם המדברים מענין ג"ע למאמין באמונתם וגי'הנס לבלתי מאמין ואמרו נעלי' הדם החדשה
 שזה יעוד חרש לא נוכר נק"מ והנה יאמר החכר שכבר נזכר זה בדברי חז"ל הרבה בביאור ומעט נק"ק :

א' נהרי